

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΚΑΙ ΓΝΩΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ

Συγκρότησης ταυτότητας κατά την αναδυόμενη
ενηλικίωση: Ο ρόλος της αναβολής της ικανοποίησης και
του αντιλαμβανομένου γονικού ύφους

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Γεώργιος Παναγιώτης Τομπούλογλου

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή

Καζή Σμαράγδα, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών (Επιβλέπουσα)

Ευθυμιάδης Αχιλλέας, ΕΔΙΠ, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Θεοδοσάκης Δημήτριος, ΕΔΙΠ, Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Copyright © Γεώργιος Παναγιώτης Τομπούλογλου, 2020

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεσή να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

*Στην σύζυγό μου, για την υπομονή και την κατανόηση της
μέχρι την ολοκλήρωση της εργασίας...*

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της παρούσας έρευνας, ευχαριστώ ιδιαίτερα την επιβλέπουσα καθηγήτρια κα Σμαράγδα Καζή για την καθοδήγηση και την υποστήριξή της καθ' όλη την διάρκεια προσπάθειάς μου. Ακόμη, ευχαριστώ όλους τους συμμετέχοντες για τον πολύτιμο χρόνο που αφιέρωσαν για την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων.

Πίνακας περιεχομένων

1.Εισαγωγή	11
2.Θεωρητικές προσεγγίσεις συγκρότησης της ταυτότητας: Erikson & Marcia.	14
2.1. Σύγχρονες προσεγγίσεις της συγκρότησης της ταυτότητας κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση	15
2.2. Ανάπτυξη του αφηγηματικού μοντέλου της ταυτότητας	17
3. Αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και συγκρότηση ταυτότητας	19
3.1 Αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και αφηγηματική ταυτότητα	21
4. Αναβολή της Ικανοποίησης: Θεωρίες ανάπτυξης της ικανότητας	22
4.1. Αναβολή της ικανοποίησης και αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος	26
4.2. Διαφυλικές και διαηλικιακές διαφορές ως προς την Α.Ι.	27
4.3.. Αναβολή της ικανοποίησης και συγκρότηση ταυτότητας	28
5. Σκοπός έρευνας.....	29
6. Ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις.....	30
7. Μεθοδολογία.....	32
7.1. Δείγμα	32
7.2. Ψυχομετρικά Εργαλεία	35
7.2.1. Κλίμακα Διαστάσεων Ανάπτυξης Ταυτότητας (Dimensions of Identity Development Scale / DIDS)	35
7.2.2. Ερωτηματολόγιο Επίγνωσης της Αφηγηματικής Ταυτότητας (The Awareness of Narrative Identity Questionnaire (ANIQ)	36
7.2.3. Ερωτηματολόγιο Αναβολής της Ικανοποίησης (Delaying Gratification Inventory)	36
7.2.4. Ερωτηματολόγιο Γονικής Τυπολογίας (Parenting Styles and Dimension Questionnaire/PSQD)	37
7.3. Διαδικασία συλλογής δεδομένων	38
8. Αποτελέσματα.....	39
8.1.Διαφυλικές και διαηλικιακές διαφοροποιήσεις ως προς τις διαστάσεις της Α.Ι...39	
8.2. 1 ^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στις διαστάσεις της Α.Ι. και την συγκρότηση της ταυτότητας	39
8.3. 2 ^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στις διαστάσεις της Α.Ι. και το αφηγηματικό είδος της ταυτότητας	40
8.4. 3 ^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και την συγκρότηση της ταυτότητας.....	41

8.5. 4 ^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και το αφηγηματικό είδος της ταυτότητας	42
8.6. 5 ^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και την Α.Ι	43
8.7. 6 ^η Ερευνητική υπόθεση: Ο διαμεσολαβητικός ρόλος της Α.Ι. στην σχέση ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και την συγκρότηση της ταυτότητας.....	44
9. Συζήτηση	47
9.1. Περιορισμοί και εφαρμογές.....	52
Βιβλιογραφία.....	55
Παράρτημα.....	67

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά συμμετεχόντων.....	33
Πίνακας 2: Συσχετίσεις μεταξύ της Α.Ι. και της συγκρότησης ταυτότητας.....	39
Πίνακας 3. Συσχετίσεις μεταξύ των διαστάσεων της Α.Ι. και των διαστάσεων της αφηγηματικής ταυτότητας.....	40
Πίνακας 4. Συσχετίσεις του γονικού ύφους και της συγκρότησης της ταυτότητας.....	41
Πίνακας 5. Συσχετίσεις των γονικών πρακτικών και του αφηγηματικού είδους της ταυτότητας.....	42
Πίνακας 6. Συσχετίσεις των γονικών πρακτικών και της Α.Ι.....	43
Πίνακας 7. Άμεσες επιδράσεις του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους στις διεργασίες συγκρότησης ταυτότητας.....	45
Πίνακας 8. Έμμεσες επιδράσεις του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους στις διεργασίες συγκρότησης ταυτότητας, διαμέσου της Α.Ι.....	45
Πίνακας 9. Συνολικές επιδράσεις του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους στις διεργασίες συγκρότησης ταυτότητας, με την Α.Ι. ως διαμεσολαβητική μεταβλητή.....	46

Σχήματα

Σχήμα 1: Διαμεσολάβηση της Α.Ι. ανάμεσα στα γονικά στυλ και τις διαδικασίες συγκρότησης της ταυτότητας.....	47
---	----

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να αναδείξει: α) την σχέση μεταξύ των γονικών πρακτικών και της συγκρότησης της ταυτότητας (ως διαδικασία συγκρότησης με βάση τις *διαστάσεις* της Δέσμευσης και της Διερεύνησης, όσο και ως *αφηγηματικό είδος*), β) την σχέση μεταξύ της αυτορρυθμιστικής ικανότητας της Αναβολής της Ικανοποίησης (A.I.) και συγκρότησης της ταυτότητας και γ) την σχέση ανάμεσα στην A.I. και το αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος. Τέλος, εξετάστηκε (δ) ο ρόλος της A.I. ως διαμεσολαβητής στην σχέση ανάμεσα στην συγκρότηση της ταυτότητας και των γονικών πρακτικών. Σε δείγμα 153 νέων ενηλίκων 18-25ετών χορηγήθηκαν (i) ένα ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων, (ii) Ερωτηματολόγιο Αναβολής της Ικανοποίησης (Delay of Gratification Inventory) (iii), το Ερωτηματολόγιο Γονικής Τυπολογίας (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire), (iv) η Κλίμακα Διαστάσεων Ανάπτυξης της Ταυτότητας (Dimensions of Identity Development Scale) και (v) το Ερωτηματολόγιο Επίγνωσης της Αφηγηματικής Ταυτότητας (Awareness of Narrative Identity Questionnaire). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: (α) Οι υποστηρικτικές γονικές πρακτικές σχετίζονται θετικά με τις διαδικασίες της Δέσμευσης και της Διερεύνησης, ενώ οι επιτρεπτικές πρακτικές αρνητικά. Η υποστηρικτική μητρότητα σχετίζεται θετικά με την συγκρότηση της αφηγηματικής ταυτότητας, σε αντίθεση με τις επιτρεπτικές μητρικές πρακτικές που σχετίζονται αρνητικά με την αφηγηματική συνοχή. (β) Η ικανότητα της A.I. σχετίζεται θετικά με τις διαδικασίες της Δέσμευσης, την Ταύτιση με την Δέσμευση και την Διερεύνηση σε Βάθος και αρνητικά με την Μηρυκαστική Διερεύνηση και την Επαναξιολόγηση της Δέσμευσης. Σχετίζεται, επίσης θετικά με την Χρονική και Αιτιώδη Συνοχή του αφηγηματικού είδους ταυτότητας. (γ) Η A.I. σχετίζεται θετικά με το υποστηρικτικό μητρικό ύφος και αρνητικά με το επιτρεπτικό και αυταρχικό μητρικό ύφος. (δ) Η A.I. ασκεί διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και τη διαδικασία συγκρότησης της ταυτότητας. Περιορισμοί και εφαρμογές παρατίθενται στο τέλος της παρούσας έρευνας.

Λέξεις Κλειδιά: αναβολή ικανοποίησης, αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος, συγκρότηση ταυτότητας, αφηγηματική ταυτότητα, αναδυόμενη ενηλικίωση

Abstract

The purpose of this research was to highlight: (a) the relationship between parental practices and identity formation both as process (through Exploration and Commitment), as well as a narrative model of identity, (b) the relationship between the self-regulatory capacity of Delaying Gratification (D.G.) and the identity formation, (c) the relationship between D.G. and the perceived parenting style. Finally, (d) the role of D.G. was examined as a mediator in the relationship between identity formation and parenting style. One hundred and fifty-three young adults, aged 18-25 years, were administered (i) a demographic questionnaire, (ii) Delay of Gratification Inventory (DGI), (iii) Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ), (iv) Dimensions of Identity Development Scale (DIDS), (v) and Awareness of Narrative Identity Questionnaire (ANIQ). Results showed that: (a) Authoritative parental practices were positively related to commitment and exploration, while permissive parental style was negatively related with those processes. Only authoritative maternal style was associated positively with the awareness of narrative identity and its coherence. There was a negative relationship between permissive motherhood and the narrative coherence. (b) The ability of D.G. was positively associated with commitment, identification with commitment and exploration in-depth and negatively with ruminative exploration and reconsideration of commitment. It was also positively related with temporal and causal coherence of narrative identity. (c) D.G. was positively related to the authoritative maternal style and negatively with the permissive and the authoritarian maternal style. (d) D.G. mediated the relationship between perceived parental style and the process of identity formation. Restrictions and applications are discussed..

Key Words: *delay of gratification, perceived parenting style, identity formation, narrative identity, emerging adulthood*

1. Εισαγωγή

Κατά την μετάβαση από την εφηβεία στην ενηλικίωση, ο νέος αφομοιώνει σταδιακά τις εσωτερικές αναπαραστάσεις και τους κοινωνικούς ρόλους, ώστε να αποκτήσει μια συνεκτική ταυτότητα και ολοκληρωμένη αίσθηση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητάς του (McAdams & Cox, 2010). Ήδη από την εφηβεία και πολύ περισσότερο στις απαρχές της ενηλικίωσης, η ταυτότητα αντανακλά τις συμπεριφορές και τις πεποιθήσεις του ατόμου που αναζητά την αποδοχή και την εύνοια των ομηλίκων του, ενώ ταυτόχρονα προετοιμάζει τον νέο για μια ψυχοκοινωνική τροχιά με δεσμεύσεις στους τομείς της εργασίας, της οικογένειας και της ιδεολογίας (McAdams & Cox, 2010). Η εξέταση των εναλλακτικών δυνατοτήτων, που συμπίπτει αναπτυξιακά με την έλευση της τυπικής αφαιρετικής σκέψης κατά την εφηβεία (Krettenauer, 2005), υποχωρεί σταδιακά από τη στιγμή που κάποιος έχει θεσπίσει σταθερές δεσμεύσεις ως ενήλικας και έχει αναλάβει ρόλους που σχετίζονται με την ενηλικίωση (Luyckx, Schwartz, Berzonsky, Soenens, Vansteenkiste, Smits & Goossens, 2008). Η αναπτυξιακή πορεία, ωστόσο, του ατόμου όπως και η διαμόρφωση της ταυτότητάς του επηρεάζονται τόσο από ενδοατομικούς όσο και από κοινωνικούς παράγοντες. Εύλογα, λοιπόν, τίθεται το ερώτημα: πώς θα μπορούσαν ενδεχομένως να επηρεάσουν οι ραγδαίες κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις των τελευταίων χρόνων την αναπτυξιακή πορεία και τις διεργασίες συγκρότησης της ταυτότητας;

Η μετάβαση της οικονομίας από βιομηχανική σε τεχνολογική, οι ανάγκες της αγοράς εργασίας για περαιτέρω εξειδίκευση-μετεκπαίδευση των νέων και η πληθώρα των δυνατοτήτων επαγγελματικής σταδιοδρομίας διαμόρφωσαν ένα νέο αναπτυξιακό στάδιο που αναφέρεται ως αναδυόμενη ενηλικίωση (18-25 ετών) (Arnett, 2000). Ως αποτέλεσμα, η διερεύνηση της ταυτότητας και των δεσμεύσεων επεκτάθηκε και στην νέα αναπτυξιακή περίοδο (Schwartz, Cote' & Arnett, 2005). Τα βασικά χαρακτηριστικά που παρατηρούνται στους αναδυόμενους ενήλικες είναι: η αστάθεια ανάμεσα στην ενηλικίωση και την εφηβεία, η επικέντρωση στον εαυτό, η εξέταση των εναλλακτικών επιλογών τους σε διάφορους τομείς της ζωής, όπως οι σχέσεις, η εργασία, η θρησκεία, η ιδεολογία και η αργοπορημένη ανεξαρτητοποίηση του ατόμου από την οικογένεια για την ανάληψη ενήλικων ρόλων (Schwartz, Donnellan, Ravert, Luyckx & Zamboanga, 2012). Σε από αυτές τις συνθήκες, της συνεχούς αναστολής ταυτότητας και διαπραγμάτευσης με αναρίθμητες εναλλακτικές, ελλοχεύει ο κίνδυνος εγκλωβισμού σε μια αίσθηση διάχυτης ταυτότητας ως επακόλουθο της διεργασίας

λήψης αποφάσεων (Σπαντιδάκη-Κυριαζή & Γράψας, 2017). Οι σύγχρονες δυτικές κοινωνίες δημιουργούν έτσι ένα χαοτικό πεδίο λήψης αποφάσεων για το νεαρό ενήλικα, ενώ παράλληλα ασκούν ισχυρές πιέσεις για επίτευξη ταυτότητας, χωρίς όμως να προσφέρουν επαρκείς πηγές στήριξης.

Οι θεωρητικοί του τομέα της ταυτότητας διεξήγαγαν πληθώρα ερευνών για την μελέτη των διεργασιών που λαμβάνουν χώρα στο αναπτυξιακό στάδιο της αναδυόμενης ενηλικίωσης, προκειμένου να σχηματισθεί μια όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα του εαυτού. Στην παρούσα έρευνα, παρουσιάζεται ένα από τα σύγχρονα μοντέλα που έχουν προταθεί για την κατανόηση της διαδικασίας συγκρότησης της ταυτότητας κατά τα πρώτα χρόνια της ενηλικίωσης, όπως το μοντέλο των έξι παραγόντων του Luyckx και των συνεργατών του (2008). Ο Luyckx και οι συνεργάτες του υποστηρίζουν ότι η ταυτότητα του κάθε ατόμου προκύπτει από το συνδυασμό των τιμών του στις ακόλουθες διαστάσεις μέτρησης: Δέσμευση-commitment making, Ταύτιση με τη Δέσμευση- identification with commitment, Διερεύνηση σε Εύρος - exploration in breadth, Διερεύνηση σε Βάθος - exploration in depth, Επαναξιολόγηση της Δέσμευσης - Reconsideration of Commitment και Μηρυκαστική Διερεύνηση (ruminative exploration) (προσαρμογή στον ελληνικό πληθυσμό από Mastrotheodoros & Motti-Stefanidi, 2017). Παράλληλα με τα παραπάνω μοντέλα ανάπτυξης της ταυτότητας, στην παρούσα έρευνα γίνεται αναφορά και σε ένα διακριτό μοντέλο ταυτότητας που έλαβε ιδιαίτερη βιβλιογραφική προσοχή τα τελευταία χρόνια: το αφηγηματικό μοντέλο ταυτότητας (McAdams και Cox, 2010). Για την διερεύνησή του εν λόγω είδους ταυτότητα, η έρευνα βασίστηκε στην θεωρία των Habermas και Bluck (2000), όπου διακρίνονται 3 είδη αφηγηματικής συνοχής: η χρονική, η αιτιολογική και η θεματική. Η παρούσα έρευνα επιχειρεί, επιπλέον, να διερευνήσει την σχέση των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών με την συγκρότηση της ταυτότητας των νέων. Για την αξιολόγηση του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους χρησιμοποιήθηκε το μοντέλο της Baumrind (1971) που διακρίνει το γονικό στυλ σε δημοκρατικό (authoritative), αυταρχικό (authoritarian) και επιτρεπτικό (permissive).

Επιπροσθέτως, υψίστης σημασίας για τους ρόλους και τις δεσμεύσεις που πρόκειται να αναλάβει ο νέος ως ενήλικο ενεργό μέλος της κοινωνίας είναι η αυτορρυθμιστική ικανότητα της αναβολής της ικανοποίησης (delay of gratification) (Berzonsky, 2011). Αναφορές για την σημασία της αντίστασης στους πειρασμούς και της αναβολής της ικανοποίησης για την ευημερία του ανθρώπου παρατηρούνται ήδη από την αρχαία ελληνική φιλοσοφία (π.χ. Αριστοτέλης, «Ακρασία»), αργότερα στο

πουριτανικό κίνημα (π.χ. Λοκ) και πιο πρόσφατα στην μοντέρνα φιλοσοφία (π.χ. Sartre, «Υπαρξισμός») (Tobin & Graziano, 2010). Η ικανότητα της αναβολής της ικανοποίησης (A.I.), δηλαδή η δεξιότητα του ατόμου να αναβάλλει μία άμεση ανταμοιβή και να διατηρεί στοχοκατευθυνόμενη συμπεριφορά προσανατολισμένη σε μια μακρόχρονη αλλά μεγαλύτερη αμοιβή (Mischel, Shoda & Rodriguez, 1989), έχει αναδειχθεί βιβλιογραφικά ως υψίστης σημασίας για την διατήρηση της ψυχικής και σωματικής υγείας του ατόμου (Dawd, 2017).

Η βιβλιογραφία έχει αναδείξει τον ιδιαίτερο ρόλο των γονικών συμπεριφορών τόσο στην διαμόρφωση της A.I. ήδη από την παιδική ηλικία (Makkar & Arya, 2017). Στην παρούσα έρευνα ερευνάται η σχέση της A.I. με την διαμόρφωση της ταυτότητας των νέων ενηλίκων, καθώς και ο διαμεσολαβητικός που τυχόν διαδραματίζει στην σχέση ανάμεσα στις γονικές πρακτικές και τις διεργασίες της συγκρότησης ταυτότητας. Η A.I. αξιολογήθηκε μέσω πέντε βασικών τομέων: α) *τον τομέα του φαγητού* που περιλαμβάνει ανασταλτικές ή μη συμπεριφορές κατά την κατανάλωση τροφίμων, τη υγεία και το επίπεδο δραστηριότητας, β) *τον σωματικό τομέα (ή φυσικών/σωματικών απολαύσεων)* που αφορά στην αναζήτηση έντονων συγκινήσεων, εμπειριών και σωματικών απολαύσεων, γ) *τον κοινωνικό τομέα* που σχετίζεται με αλτρουιστικές προκοινωνικές συμπεριφορές, δ) *τον οικονομικό τομέα* που αφορά στην οικονομική διαχείριση στην καθημερινότητα και ε) *τον τομέα των επιτευγμάτων* που σχετίζεται με την συνειδητή επιδίωξη προσωπικών επιτυχιών και την ανάγκη για επιτεύγματα (Hoerger, Quirk & Weed, 2011).

Στο θεωρητικό μέρος της έρευνας γίνεται, αρχικά, αναφορά στις σημαντικότερες θεωρίες συγκρότησης της ταυτότητας και στην διαμόρφωση του αφηγηματικού είδους. Ακολούθως, πραγματοποιείται ανασκόπηση των ερευνητικών ευρημάτων ως προς την σχέση της αντιλαμβανόμενης γονικότητας με τις διεργασίες συγκρότησης της ταυτότητας. Στην συνέχεια αναφέρονται οι σημαντικότερες θεωρίες ανάπτυξης της ικανότητας της A.I. και πραγματοποιείται ανασκόπηση των έως σήμερα ευρημάτων για την σχέση της εν λόγω δεξιότητας με τη διαμόρφωση της ταυτότητας των νέων ενηλίκων και το αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος. Καταληκτικά, διατυπώνονται οι υποθέσεις και τα ερωτήματα της έρευνας και καταγράφονται τα αποτελέσματά της.

2. Θεωρητικές προσεγγίσεις συγκρότησης της ταυτότητας: Erikson και Marcia

Για τον Erikson η συγκρότηση ταυτότητας -της αίσθησης της προσωπικής μοναδικότητας και της σταθερότητας του εαυτού στον χρόνο και τον χώρο- αποτελεί μια δυναμική, συνεχώς εξελισσόμενη κατά τη διάρκεια της ζωής διεργασία, ενώ παράλληλα αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα αναπτυξιακά ορόσημα της εφηβικής ηλικίας (Luuyckx, Soenens, Vansteenkiste, Goossens & Berzonsky, 2007). Ο Erikson (1968), εμφανώς επηρεασμένος από το ψυχαναλυτικό έργο του Freud, ανέπτυξε την θεωρία των ψυχοκοινωνικών σταδίων ανάπτυξης, όπου για την επιτυχημένη μετάβαση σε κάθε επόμενο στάδιο το άτομο πρέπει να έχει αντιμετωπίσει και επιλύσει επιτυχώς την κρίση που βίωσε στο προηγούμενο στάδιο. Κατά τον Erikson (1968), κατά την εφηβεία το αναπτυσσόμενο άτομο καλείται να δομήσει την ταυτότητά του και η ομαλή μετάβαση στα πρώτα βήματα της ενηλικίωσης προϋποθέτει την επαρκή διερεύνηση και δέσμευση σε θέματα σχετικά με την ταυτότητα, τις αξίες, τις πεποιθήσεις και την φιλοσοφία ζωής. Η ενεργή συμμετοχή του εφήβου κατά τις διεργασίες της διερεύνησης (μορατόριουμ) κρίνεται καθοριστική στην διαμόρφωση ολοκληρωμένης και συνεκτικής ταυτότητας, ενώ στην μετάβαση προς την ενηλικίωση η δέσμευση στους ρόλους αποκτά όλο και περισσότερη σημασία έναντι της διερεύνησης. Απαραίτητες για τις παραπάνω διαδικασίες καθίστανται σταδιακά οι φιλικές σχέσεις και η εμπλοκή ή μη σε αυτές, έναντι των οικογενειακών σχέσεων (Ragelienè, 2016).

Επηρεασμένος από τον Erikson, ο Marcia πρότεινε ότι η συγκρότηση της ταυτότητας του «εγώ» μπορεί να γίνει κατανοητή ως συνάρτηση δύο βασικών διαστάσεων: α) της *διερεύνησης* (exploration) διαφορετικών εναλλακτικών ταυτότητας σε διαφορετικούς τομείς της ζωής και β) της *δέσμευσης* (commitment) σε ένα σύνολο αξιών και πεποιθήσεων. Με βάση τις δύο αυτές διαστάσεις, οι έφηβοι διακρίνονται: σε αυτούς που παρουσιάζουν ισχυρές δεσμεύσεις μετά από μια περίοδο διερεύνησης (Κατακτημένη Ταυτότητα), σε αυτούς που διερευνούν τις εναλλακτικές ταυτότητες χωρίς ωστόσο ισχυρές δεσμεύσεις (Μορατόριουμ/Αναστολή της Ταυτότητας), σε αυτούς που δεσμεύονται ισχυρά χωρίς ωστόσο να έχει προηγηθεί διερεύνηση (Δοτή Ταυτότητα) και τέλος σε εκείνους που δεν παρουσιάζουν ούτε δεσμεύσεις, ούτε ενεργή διερεύνηση (Διάχυτη Ταυτότητα) (Marcia, 1966).

2.1. Σύγχρονες προσεγγίσεις της συγκρότησης της ταυτότητας κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση

Ένα μοντέλο διαμόρφωσης της ταυτότητας με διαφορετική προσέγγιση από αυτή του Erikson και του Marcia είναι του Berzonsky (1989, 2011), ο οποίος διέκρινε τρία στυλ ταυτότητας, βάσει των οποίων το άτομο επεξεργάζεται, αξιοποιεί και αναθεωρεί πληροφορίες που αφορούν τον εαυτό του: 1) το πληροφοριακό (informational), 2) το κανονιστικό (normative) και 3) το διάχυτο/αποφευκτικό στυλ (diffusant/avoidant). Το πληροφοριακό στυλ, που προσομοιάζει το μορατόριουμ και την κατακτημένη ταυτότητα, χαρακτηρίζεται από ενεργή διερεύνηση, ευέλικτες δεσμεύσεις, αναζήτηση και αξιοποίηση των σχετικών πληροφοριών του εαυτού για την λήψη σημαντικών αποφάσεων στη ζωή (Berzonsky, 2011). Στο κανονιστικό στυλ, που προσομοιάζει την Δοτή Ταυτότητα, τα άτομα στρέφονται σε πρόσωπα εξουσίας του περιβάλλοντός τους, δεν διερευνούν σε βάθος και εύρος, αποφεύγουν την αναζήτηση πληροφοριών που συγκρούονται με τις πεποιθήσεις για τον εαυτό τους, ενώ αναπτύσσουν και προσκολλώνται σε δογματικές δεσμεύσεις και αντιλήψεις για την ταυτότητά τους, εσωτερικεύοντας τα πρότυπα των σημαντικών άλλων. Το διάχυτο/αποφευκτικό στυλ έχει αρκετές ομοιότητες με τη Διάχυτη Ταυτότητα, καθώς χαρακτηρίζεται από τάση αποφυγής επιλογών σχετικών με την ταυτότητα και την αντιμετώπιση της ζωής. Επιπλέον, επηρεάζονται περισσότερο από τις πρόσκαιρες και άμεσες ανταμοιβές έναντι των δυο προηγούμενων στυλ ταυτότητας (Berzonsky, 2011).

Οι σύγχρονες εξελίξεις και η αναζήτηση πιο δυναμικών μοντέλων είχαν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση πιο ολοκληρωμένων θεωριών όπως αυτών του Luycx και των συνεργατών του (2008). Σύμφωνα με το μοντέλο των πέντε διαστάσεων (Luycx et al., 2008) η διερεύνηση (*exploration*) διακρίνεται σε τρεις διαστάσεις: τη διερεύνηση σε εύρος (*exploration in breadth*), τη διερεύνηση σε βάθος (*exploration in depth*) και την μηρυκαστική διερεύνηση (*ruminative exploration*), ενώ η *δέσμευση* σε δύο διαστάσεις: την δέσμευση (*commitment making*) και την ταύτιση με την δέσμευση (*identification with commitment*). Το εν λόγω μοντέλο αποτελείται από δύο κύκλους συγκρότησης της ταυτότητας, όπου κατά τον πρώτο κύκλο οι νέοι διερευνούν και διαμορφώνουν τις δεσμεύσεις τους και έναν δεύτερο, όπου επιβεβαιώνουν ή αναθεωρούν τις ήδη υπάρχουσες δεσμεύσεις (μοντέλο «διπλού κύκλου» - dual cycle) (Luycx, Goossens & Soenens, 2006). Ενδεικτικά, ορισμένες έρευνες που βασίστηκαν σε αυτό το μοντέλο έδειξαν ότι στους νέους ενήλικες με μεγαλύτερο βαθμό δέσμευσης, παρατηρείται υψηλότερη αυτοπεποίθηση και ικανοποίηση από τη ζωή, σε αντίθεση με

εκείνους με υψηλή μηρυκαστική διερεύνηση και χαμηλότερα επίπεδα δέσμευσης, οι οποίοι χαρακτηρίζονται από χαμηλή αυτοπεποίθηση και ψυχοπαθολογικά στοιχεία (Crocetti, Luyckx, Scignaro & Sica, 2011· Schwartz et al., 2011).

Πιο πρόσφατες έρευνες πρότειναν την *θεωρία των τριών παραγόντων*, όπου στην *δέσμευση* και την *διερεύνηση σε βάθος* προστίθεται και η *επαναξιολόγηση της δέσμευσης* (*reconsideration of commitment*) (Crocetti, Rubini, & Meeus, 2008). Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους ερευνητές, η διερεύνηση σε βάθος χωρίζεται σε διερεύνηση σε βάθος και επαναξιολόγησης της δέσμευσης, καθώς η τελευταία αποτελεί ένδειξη έναρξης ενός νέου κύκλου διαμόρφωσης της ταυτότητας και ως εκ τούτου είναι απαραίτητος ο συνυπολογισμός της για την επαρκή ερμηνεία της συγκρότησης της ταυτότητας (Zimmermann, Lannegrand-Willems, Safont-Mottay & Cannard, 2015). Κατά τον Crocetti και τους συνεργάτες του (2017) οι έφηβοι έχουν διαμορφώσει ήδη από την έναρξη του αναπτυξιακού αυτού σταδίου ένα μοτίβο δεσμεύσεων. Η επαναξιολόγηση της δέσμευσης στο μοντέλο αυτό αφορά την αξιολόγηση των ήδη υπαρχουσών δεσμεύσεων που πιθανώς δεν ικανοποιούν πλέον το άτομο το οποίο διακρίνει νέες εναλλακτικές. Μάλιστα, όπως επισημαίνουν οι ερευνητές, όταν οι έφηβοι λάμβαναν λιγότερη υποστήριξη από τις μητέρες τους οδηγούνταν σε Επαναξιολόγηση των δεσμεύσεών τους. Αντίθετα όταν οι έφηβοι διερευνούσαν και δεσμεύονταν σε βάθος βελτιώνονταν οι σχέσεις τους με τα μέλη της οικογενείας. Στην έρευνα των Crocetti, Rubini και Meeus (2008) φάνηκε ότι το μοντέλο των τριών παραγόντων είχε καλή προσαρμογή καθώς σχετιζόταν σημαντικά με τις αξιολογήσεις τους εαυτού, της προσωπικότητας και τις σχέσεις γονέων-εφήβων. Η ίδια έρευνα έδειξε ότι οι έφηβοι με υψηλή δέσμευση παρουσιάζουν υψηλά επίπεδα ψυχοκοινωνικής προσαρμογής σε αντίθεση με αυτούς με χαμηλά επίπεδα δέσμευσης. Ακόμη, παρατηρήθηκε ότι όσο μεγαλύτερη ήταν η ηλικία και όσο πιο κοντά στα πρώτα χρόνια της ενηλικίωσης, τόσο περισσότερο αυξάνονταν οι δεσμεύσεις και μειωνόταν η αναδιαπραγμάτευσή τους, καθώς οι νέοι ήταν πιο σίγουροι για τις επιλογές τους.

Το νέο μοντέλο των έξι παραγόντων (διερεύνηση σε εύρος, δέσμευση, διερεύνηση σε βάθος, επαναξιολόγηση της δέσμευσης, ταύτιση με την δέσμευση και μηρυκαστική διερεύνηση), όπως προέκυψε και με την προσθήκη της αναδιαπραγμάτευσης της δέσμευσης, γνώρισε μεγάλη αποδοχή ανάμεσα στους θεωρητικούς της ταυτότητας, ενώ μια πληθώρα πρόσφατων ερευνών υποστήριξε την εγκυρότητά του (Mannerström, Hautamäki, & Leikas, 2017· Sznitman, Zimmermann & Van Petegem, 2019· Skhirtladze, Javakhishvili, Schwartz, Beyers, & Luyckx, 2016).

2.2. Ανάπτυξη του αφηγηματικού μοντέλου της ταυτότητας

Η θεωρία της αφηγηματικής ταυτότητας βασίζεται στην ικανότητα του ανθρώπινου είδους να πλάθει και να αφηγείται ιστορίες για τον εαυτό του, τις δράσεις του, τις προθέσεις του και την συμπεριφορά του, ώστε να νοηματοδοτεί την ζωή του με συνεκτικό τρόπο (McAdams και Cox, 2010). Με την έναρξη της ενηλικίωσης η διήγηση ιστοριών με περιεχόμενο το «Ποιος είμαι; Πως έφτασα εδώ; Ποιος θέλω να γίνω στο μέλλον;» καθίσταται πλέον εφικτή παράλληλα με την εμφάνιση των κατάλληλων γνωστικών δομών. Βιβλιογραφικά, η επίγνωση και η συνοχή της αφηγηματικής ταυτότητας έχει συνδεθεί με την ομαλή ψυχοκοινωνική προσαρμογή του αναδύομενου ενήλικα (Waters & Fivush, 2015).

Οι έννοιες της αφήγησης και της ταυτότητας στον χώρο της ψυχολογίας, πριν από τη δεκαετία του '80, δεν παρουσίαζαν κάποια συσχέτιση (McAdams, 2018). Ο McAdams εισήγαγε την έννοια της αφηγηματικής ταυτότητας με την σύγχρονη σημασία της, ορίζοντάς την ως μια διάσταση της ταυτότητας που περιλαμβάνει την εσωτερικευμένη και εξελισσόμενη ιστορία της ζωής ενός ατόμου, ενσωματώνοντας το ανακατασκευασμένο παρελθόν, το αντιλαμβανόμενο παρόν και το φανταστικό μέλλον, ώστε να διαμορφωθεί μια ζωή με συνοχή και νόημα (McAdams & McLean, 2013· McAdams, 1989).

Αν και οι αφηγηματικές δεξιότητες που βασίζονται στην αυτοβιογραφική μνήμη κάνουν την εμφάνισή τους ήδη από την προσχολική ηλικία, η συγκρότηση μιας ολοκληρωμένης συνεκτικής αφήγησης της ζωής πραγματοποιείται κατά την μετάβαση από την εφηβεία στην ενηλικίωση (McAdams και Cox, 2010). Χαρακτηριστικά παραδείγματα της πρώιμης παρουσίας της αφηγηματικής δεξιότητας αποτελούν η εκμάθηση αφήγησης ιστοριών, η καλλιέργεια της δεξιότητας να ακούνε τα παιδιά ιστορίες, καθώς και να διαμορφώνουν αφηγήσεις με τις δικές τους εμπειρίες και εμπειρίες άλλων (Fivush, Habermas, Waters & Zaman, 2011).

Σε αντίθεση με τις παραπάνω θεωρίες ταυτότητας, όπου δίνεται βαρύτητα στις διαδικασίες της διερεύνησης και της δέσμευσης, η προσέγγιση του αφηγηματικού εαυτού εστιάζει στον τρόπο που συνδέονται τα γεγονότα του παρελθόντος με το παρόν και δημιουργούν μια συνεκτική ιστορία με νόημα για το άτομο (McLean & Pasupathi, 2012). Καθοριστικό ρόλο στη διεργασία αυτή διαδραματίζει ο αυτοβιογραφικός συλλογισμός και η αυτοβιογραφική μνήμη (Köber, Schmiedek, & Habermas, 2015). Ως αυτοβιογραφικός συλλογισμός ορίζεται ο ενεργητικός στοχασμός του ατόμου πάνω

στο προσωπικό του παρελθόν με στόχο την σύνδεση του παρόντος και του παρελθόντος οργανώνοντας και συλλέγοντας τις αυτοβιογραφικές αναμνήσεις (Köber, Schmiedek, & Habermas, 2015). Οι McLean και Pasupathi (2012) αναφέρουν ότι ο αυτοβιογραφικός συλλογισμός αποτελεί μια γνωστική διεργασία διερεύνησης νέων επιλογών ή μια αντανάκλαση του τρόπου που αντιλαμβάνεται και αφηγείται το άτομο τις δεσμεύσεις του.

Οι αναμνήσεις των βιοματικών γεγονότων και προσώπων που συμβάλλουν στην συγκρότηση του εαυτού και διαμορφώνουν την αυτοβιογραφική μνήμη, δέχονται έντονες κοινωνικές και πολιτισμικές επιρροές με δύο τουλάχιστον τρόπους: α) αναδεικνύονται μέσα από κοινωνικές αλληλεπιδράσεις που επικεντρώνονται στην αφήγηση και την επανάληψη σημαντικών γεγονότων ζωής και β) διαμορφώνονται από τα κοινωνικοπολιτισμικά μοντέλα που είναι διαθέσιμα για την οργάνωση και κατανόηση της ανθρώπινης ζωής (Habermas, 2007). Συνοψίζοντας, οι ατομικές αυτοβιογραφικές αφηγήσεις και τα πολιτισμικά στοιχεία αλληλοεπιδρούν, καθώς οι αφηγήσεις διαμορφώνουν τον πολιτισμό και το αντίστροφο (Fivush et al., 2011).

Όσον αφορά στη διαδικασία συγκρότησης της αφηγηματικής ταυτότητας, κατά τους Singer, Blagov, Berry, και Oost, (2013), η τελευταία βασίζεται σε ένα σύστημα «διπλής μνήμης» όπου η επεισοδιακή μνήμη και ο «μακροπρόθεσμος εαυτός» αλληλοεπιδρούν για να δημιουργήσουν τις αυτοβιογραφικές αναμνήσεις. Αντίστοιχα, οι αναμνήσεις που ταυτίζονται με τους στόχους σε μια κρίσιμη περίοδο δημιουργούν τις «αναμνήσεις ιστοριών ζωής» που όταν συνδέονται με τις διαρκείς ανησυχίες του ατόμου διαμορφώνουν τις «καθοριστικές για τον εαυτό αναμνήσεις». Μέσα από την διεργασία αυτή προκύπτουν τα «αφηγηματικά σενάρια» και έπειτα η «ιστορία ζωής». Σύμφωνα με τον Singer και τους συνεργάτες του (2013) μια συνεκτική αφηγηματική ταυτότητα βασίζεται σε δυο σημαντικές διεργασίες: την ανάκληση συγκεκριμένων αναμνήσεων και τη σύνδεση αυτών των εμπειριών με τις εννοιολογικές δομές του εαυτού με σκοπό την νοηματοδότησή τους. Η δημιουργία νοήματος αποτελεί ένα είδος αιτιώδους συνοχής και σύνδεσης των παρελθόντων ιστοριών με τις νέες· μια σύνθετη διεργασία που πραγματοποιείται στις αρχές της αναδυόμενης ενηλικίωσης, όταν και καλύπτονται οι γνωστικές απαιτήσεις για την διεκπεραίωση της (McLean, 2005).

Οι Habermas και Bluck (2000) πρότειναν τέσσερις τύπους συνοχής στην αφήγηση των ιστοριών: α) η *χρονική συνοχή (temporal coherence)*, που αφορά την ικανότητα της ακριβούς αντίληψης της χρονικής σειράς και σύνδεσης των γεγονότων της ζωής, β) η *αιτιώδης συνοχή (causal coherence)*, που αφορά την αντίληψη ότι οι

εμπειρίες συνδέονται με κάποιο νόημα στην ζωή του ατόμου και τα γεγονότα έχουν αιτιώδη σύνδεση με την έννοια της ταυτότητας, γ) η *θεματική συνοχή* (*thematic coherence*), που αφορά την ικανότητα αναγνώρισης της ομοιότητας ανάμεσα σε ορισμένα γεγονότα της ζωής, καθώς και των μοτίβων που δρουν ως ενοποιημένες αναπαραστάσεις αυτών των γεγονότων ή καταστάσεων και δ) η *πολιτισμική συνοχή*, που αφορά τις πολιτισμικές νόρμες κατά την διάρκεια της ζωής, το περιεχόμενο της ιστορίας της ζωής και την σημασία ενός σημαντικού γεγονότος στην αφήγηση ενός ατόμου για τον εαυτό του (Habermas & Bluck, 2000).

3. Αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και συγκρότηση ταυτότητας

Η Baumrind (1971) πρότεινε τρεις τύπους γονικής ανατροφής, οι οποίοι διακρίνονται βάσει της ζεστασιάς και της φροντίδας, των απαιτήσεων ωριμότητας, την συνέπεια κανόνων και την ανοιχτή επικοινωνία: α) ο δημοκρατικός/υποστηρικτικός τύπος διακρίνεται για όλα τα παραπάνω χαρακτηριστικά θέτοντας τις κατάλληλες βάσεις για την ισορροπημένη ανάπτυξη του παιδιού, β) ο αυταρχικός τύπος χαρακτηρίζεται από υψηλές απαιτήσεις πειθαρχίας και ωριμότητας, περιορισμένη ελευθερία, συναισθηματική πίεση και χαμηλή έκφραση ζεστασιάς και φροντίδας, ενώ γ) ο παραχωρητικός/επιτρεπτικός τύπος χαρακτηρίζεται από συμπεριφορές υπερβολικής φροντίδας και επιείκειας, αλλά παράλληλα και απουσία κατάλληλης οριοθέτησης για την ασφαλή και ολοκληρωμένη κοινωνικο-συναισθηματική προσαρμογή του παιδιού. Αργότερα, οι MacCoby και Martin (1983) διαχώρισαν το επιτρεπτικό στυλ γονικότητας σε αδιάφορο και επιτρεπτικό τύπο γονέα.

Αναμφισβήτητα, από την εφηβική ηλικία και έπειτα, ο ρόλος των ομηλίκων γίνεται σταδιακά όλο και πιο σημαντικός, συγκριτικά με αυτόν των γονέων, για την διαμόρφωση της ταυτότητας του ατόμου (Ragelienė, 2016). Βιβλιογραφικά μάλιστα παρατηρείται μια θετική σχέση ανάμεσα στην ανάπτυξη της ταυτότητας και στις σχέσεις μεταξύ ομηλίκων, ιδιαίτερα με αυτές που χαρακτηρίζονται από αμοιβαίο σεβασμό και αποδοχή (Ragelienė, 2016). Ωστόσο, η εμφάνιση της αναδύομενης ενηλικίωσης παρέτεινε την επίδραση των γονικών πρακτικών στην ζωή των νέων και κατ' επέκταση την ανεξαρτητοποίησή τους (Nelson, Padilla-Walker, Christensen, Evans & Carroll, 2011). Η επίδραση του γονικού στυλ στην διαμόρφωση της ταυτότητας κατά την αναδύομενη ενηλικίωση αποτελεί έναν τομέα που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης. Πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι οι αντικοινωνικές συμπεριφορές και η προβληματική ταυτότητα του γονέα δύναται να επηρεάσει την σχέση γονέα-

ενήλικου τέκνου αλλά και να διαμορφώσει έναν αναδυόμενο ενήλικα με αντικοινωνικά στοιχεία (Johnson, Giordano, Longmore & Manning, 2016).

Προηγούμενη έρευνα μελέτησε την δυναμική των σχέσεων γονέα-παιδιού στην αναδυόμενη ενηλικίωση και ανέδειξε τον ρόλο που διαδραματίζουν στην διαμόρφωση της ταυτότητας, την επαναξιολόγησή της και την αυτονόμηση του νέου ενήλικα, ενώ επισήμανε την σημασία του υποστηρικτικού προς την αυτονόμηση γονικού ύφους για την συγκρότηση μιας ώριμης ταυτότητας (Soenens, Berzonsky, Dunkel & Papini, 2011). Κατά τους ερευνητές, το υποστηρικτικό προς την αυτονόμηση γονικό ύφος μπορεί να ενισχύσει, επίσης, την λεπτομερέστερη ανάπτυξη των πεποιθήσεων των νέων κατά την μετάβαση από την εφηβεία στην αναδυόμενη ενηλικίωση. Οι Beyers και Goossens (2008) αναφέρουν, ακόμη, ότι ο συνδυασμός ζεστασιάς, εγγύτητας και ώθησης προς την αυτονομία στις γονικές πρακτικές συνδέονται με ώθηση των διαδικασιών της διερεύνησης και της δέσμευσης και ολοκληρωμένη ανάπτυξη της ταυτότητας. Οι Kaniūšonytė και Žukauskienė (2018), που διερεύνησαν τον ρόλο της γονικότητας στην συγκρότηση της ταυτότητας, επισήμαναν στην έρευνά τους ότι η θετική γονικότητα σχετίζεται με την επιτυχή προσαρμογή των νέων, την ολοκληρωμένη συγκρότηση ταυτότητας και την γενικότερη θετική ανάπτυξη του νέου ενήλικα. Τα ευρήματα αυτά συνάδουν με παλαιότερες έρευνες που έδειξαν ότι η ευελιξία στην διερεύνηση ταυτότητας ενθαρρύνεται σε ένα μη κακοποιητικό γονικό περιβάλλον (Smits et al., 2010).

Ακόμη, η διαχρονική έρευνα του Luycx και των συνεργατών του (2007) έδειξε ότι οι νέοι ενήλικες που αντιλαμβάνονται τους γονείς τους ως περισσότερο ελεγκτικούς τείνουν να είναι πιο αναποφάσιστοι και δεσμεύονται δυσκολότερα. Τέλος, τα παραπάνω αποτελέσματα επιβεβαιώνονται και από την έρευνα των Soenens, Berzonsky, Dunkel και Papini (2011) σε νέους ενήλικες, όπου βρέθηκε ότι η γονική ανταπόκριση και «ζεστασιά» προέβλεπαν το κανονιστικό στυλ, οι αρνητικές γονικές πρακτικές σχετίστηκαν με το διάχυτο/ αποφευκτικό στυλ, ενώ ο γονικός έλεγχος συνδέθηκε με το πληροφοριακό στυλ.

Ως προς τον ρόλο του φύλου στην σχέση ανάμεσα στο γονικό ύφος και την διαμόρφωση της ταυτότητας, η έρευνα των Sartor και Youniss (2002) έδειξε ότι η συσχέτιση των θετικών γονικών πρακτικών με την κατακτημένη ταυτότητα ήταν πιο ισχυρή για τις έφηβες συγκριτικά με τα αγόρια. Η έρευνα αυτή επιβεβαίωσε παλαιότερες που επισήμαναν ότι οι συσχετίσεις των αντιλαμβανόμενων θετικών γονικών πρακτικών με την δοτή και κατακτημένη ταυτότητα αφορούσε μόνο τα

κορίτσια (Schultheiss & Blustein, 1994). Αντίθετα, η πιο πρόσφατη έρευνα των Beyers και Goossens (2008) έδειξε ότι οι περισσότερες θετικές συσχετίσεις του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους με τις διαδικασίες συγκρότησης ταυτότητας αφορούν περισσότερο τα νέα αγόρια παρά τα κορίτσια.

3.1 Αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και αφηγηματική ταυτότητα

Βιβλιογραφικά φαίνεται πως η οικογένεια και πιο συγκεκριμένα οι γονείς αποτελούν κινητήριο μοχλό σε όλες τις διεργασίες δόμησης συνεκτικής αφηγηματικής ταυτότητας, καθώς έχει παρατηρηθεί ότι όσο πιο λεπτομερείς και συνεκτικές είναι οι προσωπικές αφηγήσεις των γονέων, τόσο πιο λεπτομερείς και συνεκτικές είναι και οι προσωπικές αφηγήσεις των παιδιών στο τέλος των προσχολικών χρόνων (Fivush et al., 2011). Παράλληλα, τα παιδιά αυτά παρουσιάζουν περισσότερο διαφοροποιημένη και συνεκτική αίσθηση εαυτού (Fivush et al., 2011). Επιπροσθέτως, πειραματικές διαδικασίες έδειξαν, ακόμη, ότι τα παιδιά υιοθετούν τους αφηγηματικούς τρόπους των γονέων αξιοποιώντας τις πληροφορίες της μνήμης κατά τον ίδιο τρόπο (Cleveland, Reese, & Grolnick, 2007). Οι Habermas, Negele και Mayer (2010) μελέτησαν την επίδραση της μητρικής υποστήριξης στην συνολική αφηγηματική συνοχή των παιδιών από 8-20 ετών. Τα ευρήματά τους ανέδειξαν την σημασία της μητρικής αφήγησης όχι μόνο για τον τρόπο που ενισχύει την χρονική συνοχή, αλλά και για τον τρόπο που παρέχει πληροφορίες κατά την παιδική ηλικία, ώστε σαν έφηβος και αναδυόμενος ενήλικας να κατορθώσει το άτομο να τις ενσωματώσει στην προσωπική του ιστορία.

Η έρευνα της Cierpka (2014) επιβεβαίωσε την σημασία του γονικού ρόλου, καθώς βρέθηκε ότι η θετικότερη αφηγηματική αυτοαξιολόγηση, πλούσια σε περιεχόμενο και θεματολογία, συνδέεται με την θετική αξιολόγηση της ίδιας της οικογένειας, καθώς και του ρόλου του εφήβου μέσα σε αυτήν. Ένα ασφαλές και οικείο πλαίσιο με σαφή και ανοιχτή επικοινωνία, οι ευέλικτες και προβλέψιμες συμπεριφορές ελέγχου, οι διακριτοί και σαφείς οικογενειακοί ρόλοι, η αίσθηση ανεξαρτησίας και τα ευέλικτα όρια φάνηκε ότι αποτελούν στοιχεία που συντελούν στην οικοδόμηση μιας θετικής αφηγηματικής ταυτότητας, σε αντίθεση με την ασαφή επικοινωνία και την έλλειψη αξιών και κανόνων που οδηγούν στα αντίθετα αποτελέσματα (Cierpka, 2014). Η ερευνήτρια συμπεραίνει ότι οι έφηβοι χρειάζονται ένα αξιόπιστο σημείο αναφοράς, σαφώς καθορισμένους κανόνες και σαφή οικογενειακή δομή για να «κατασκευάσουν» τον κόσμο γύρω τους και τον εαυτό τους (Cierpka, 2014).

Ως προς τις διαφορές μεταξύ των φύλων έχει παρατηρηθεί ότι οι γονείς ανακαλούν περισσότερες κοινωνικές και συναισθηματικές εμπειρίες με τα κορίτσια κατά την νηπιακή ηλικία παρά με τα αγόρια, ενώ φαίνεται πως τα κορίτσια αφομοιώνουν περισσότερες συναισθηματικές εμπειρίες διαπροσωπικών γεγονότων συγκριτικά με τα αγόρια (Fivush, Brotman, Buckner & Goodman, 2000). Όπως αναφέρει, ακόμη, η McLean (2008) οι γυναίκες συγκροτούν πιο συνεκτική αφηγηματική ταυτότητα συγκριτικά με τους άντρες, ωστόσο οι διαφυλικές αυτές διαφορές τείνουν να εκλείβουν σε μεγαλύτερες ηλικιακές βαθμίδες.

4. Αναβολή της Ικανοποίησης: Θεωρίες ανάπτυξης της ικανότητας

Η λειτουργικότητα και η ψυχοκοινωνική προσαρμογή στην καθημερινότητα απαιτούν συχνά την αντιμετώπιση των καταστάσεων με υπομονή και αντίσταση στους «πειρασμούς» για την επίτευξη συγκεκριμένων μακροπρόθεσμων στόχων ή την αντιμετώπιση προκλήσεων (Göllner, Ballhausen, Kliegel & Forstmeier, 2018). Ρυθμιστής της ικανότητας του ατόμου να ελέγχει κατά περίπτωση την παρορμητικότητά του αποτελεί το σύνολο των εκτελεστικών λειτουργιών, των νευρογνωστικών, δηλαδή, διαδικασιών που εμπλέκονται στην αυτορρύθμιση (Zelazo & Carlson, 2012). Οι εκτελεστικές λειτουργίες, όπως ο αυτοέλεγχος και η αυτορρύθμιση, εδράζονται στον προμετωπιαίο φλοιό και αναπτύσσονται ταχύτατα κατά τη διάρκεια των προσχολικών ετών με αποκορύφωση της εξέλιξής τους στην ενηλικίωση (Zelazo & Carlson, 2012). Βιβλιογραφικά, η Α.Ι. συγχέεται και ταυτίζεται αρκετά συχνά με τους όρους αυτορρύθμιση, αυτοέλεγχος και παρορμητικότητα, αν και οι πιο πρόσφατες ανασκοπήσεις την τοποθετούν ανάμεσα στην «ανθεκτικότητα/έλεγχο του εγώ», στον έλεγχο παρορμητικότητας και στο εύρος των δεξιοτήτων του αυτοελέγχου. Αυτές με την σειρά τους συγκαταλέγονται στις ικανότητες αυτορρύθμισης (Hoerger, Quirk & Weed, 2011). Κοινοί παράγοντες των διαστάσεων της Α.Ι. και της ανθεκτικότητας του εγώ αποτελούν οι ικανότητες του προσανατολισμού της σκέψης σε μελλοντικό χρόνο, καθώς και της προσεκτικής εξέτασης των συνεπειών των πράξεων ή μιας δράσης (Hoerger, Quirk & Weed, 2011).

Τα σύγχρονα ερευνητικά ευρήματα τονίζουν την διαφοροποίηση της εκδήλωσης της Α.Ι. ως συνάρτηση τόσο των περιστασιακών παραγόντων, όσο και των σταθερών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας (Odum & Baumann, 2010). Το είδος της αμοιβής, η έντασή της και το πλαίσιο στο οποίο αυτή προσφέρεται αποτελούν τους βασικούς περιστασιακούς παράγοντες που την επηρεάζουν (Odum, 2011). Από την

άλλη, η αδυναμία στην Α.Ι. έχει σχετισθεί με μια πληθώρα σταθερών χαρακτηριστικών στοιχείων, όπως τα χαμηλά επίπεδα ενσυναίσθησης και την αίσθηση εξωτερικής έδρας ελέγχου. Η έρευνα της Odum (2011) έδειξε ότι, όταν ένα άτομο επιδεικνύει αδυναμία ελέγχου των παρορμήσεων σε έναν τομέα, θα παρουσιάζει την ίδια αδυναμία ελέγχου και σε άλλους τομείς, συμπεραίνοντας ότι η Α.Ι. θα πρέπει να θεωρείται περισσότερο ως ένα σταθερό χαρακτηριστικό της προσωπικότητας, ανεπηρέαστο στις διάφορες περιστάσεις.

Μια από τις πρώτες προσπάθειες ερμηνείας του μηχανισμού της Α.Ι. θεωρείται η *ψυχοδυναμική θεωρία* του Freud (Tobin & Graziano, 2010). Σύμφωνα με αυτήν, η Α.Ι. αποτελεί μέρος μιας διαδικασίας που εδράζεται στο «Εγώ» και συνδέει τις πρωτογενείς («Εκείνο») με τις δευτερογενείς («Εγώ») διεργασίες (Tobin & Graziano, 2010). Οι ασυνείδητες ενορμήσεις των πρωτογενών διεργασιών που αναζητούν άμεση ικανοποίηση τίθενται υπό έλεγχο από τις δευτερογενείς διεργασίες του «Εγώ» ώστε να επέλθει η ισορροπία. Η αδυναμία του ατόμου να επιφέρει την ισορροπία ανάμεσα στο «Εγώ» και το «Υπερεγώ» ελέγχοντας την άμεση ικανοποίηση της ηδονής οδηγεί σε άγχος και νευρωτικά συμπτώματα (Barlow & Durand, 2011).

Κατά την *Συμπεριφορική Θεωρία* (Ερέθισμα-Αντίδραση), αντίθετα, η ικανότητα της Α.Ι. αποτελεί προϊόν μαθημένης συμπεριφοράς. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Amsel (1992), η προσωρινή απογοήτευση που επέρχεται από την αναστολή της άμεσης απόλαυσης σε μια ορισμένη περίσταση μπορεί σταδιακά να ενισχυθεί (και να συσσωρευθεί) με την επαναλαμβανόμενη έκθεση σε αυτήν και να συντελέσει στην κλασική εξάρτηση της Α.Ι. με την εκάστοτε περίσταση.

Από την άλλη, η *κοινωνικο-γνωστική θεωρία* τονίζει ότι η πολύπλοκη κοινωνική συμπεριφορά της Α.Ι. θα μπορούσε να μαθευτεί και να ρυθμιστεί μέσω της παρατήρησης, χωρίς κάποια άμεση ενίσχυση (Tobin & Graziano, 2010). Σε αυτήν την περίπτωση, οι γνωστικές διαδικασίες όπως η μνήμη και η προσοχή αποτελούν βασικούς παράγοντες για την επίτευξη της μάθησης της επιθυμητής συμπεριφοράς μέσω της μίμησης προτύπου.

Μια άλλη οπτική θεώρηση της διαμόρφωσης της Α.Ι. αποτέλεσε η *θεωρία της ανάγκης για επίτευξη στόχου* (θεωρία επίτευξης), η οποία αφορά στην επιθυμία του ατόμου να αυξάνει ή να διατηρεί σε υψηλό επίπεδο τις επιδόσεις του σε συγκεκριμένες υψηλών απαιτήσεων δραστηριότητες και στις οποίες μπορεί να αποτύχει ή να επιτύχει (McClelland, Atkinson, Clark, & Lowell, 1953). Σύμφωνα με τον Mischel (1961), η συμπεριφορά της αναστολής της άμεσης ικανοποίησης σχετίζεται θετικά με την

ανάγκη του ατόμου για την επίτευξη υψηλών επιδόσεων. Ωστόσο, η σύνδεση μεταξύ των δυο δεν μεταβλητών δεν είναι σαφής και η θεωρία της επίτευξης δεν επαρκεί για να ερμηνεύσει τα κίνητρα για την Α.Ι. (Mischel & Gilligan, 1964)

Μία από τις πιο σύγχρονες και καλά εδραιωμένες θεωρίες σχετικά με την διαμόρφωση της Α.Ι. είναι αυτή των Metcalfe και Mischel (1999), οι οποίοι πρότειναν ένα μοντέλο που ενσωματώνει τόσο τις γνωστικές όσο και συναισθηματικές διεργασίες, που οδηγούν στην επίτευξη της Α.Ι.. Σύμφωνα με την θεωρία του *Συστήματος Γνωστικής-Συναισθηματικής Προσωπικότητας* (Cognitive-affective Personality System) υφίστανται δύο συστήματα γνωστικών δυναμικών διεργασιών, ένα «θερμό»/συναισθηματικό (hot system) και ένα «ψυχρό»/γνωστικό (cool system) (Metcalfe & Mischel, 1999). Το «θερμό» σύστημα, που θεωρείται παρορμητικό και αντανακλαστικό, παρέχει τη βάση για τις συναισθηματικές αντιδράσεις, συμπεριλαμβανομένων των φόβων και των παθών, ενώ παράλληλα βρίσκεται υπό τον έλεγχο των εισερχόμενων ερεθισμάτων (Kross, Mischel & Shoda, 2010; Metcalfe & Mischel, 1999). Το «ψυχρό σύστημα», από την άλλη, είναι γνωστικό, συναισθηματικά ουδέτερο, στοχαστικό και στρατηγικό. Χαρακτηριστικές διαδικασίες του «ψυχρού» συστήματος είναι ο γνωστικός μηρυκασμός, οι μη παρορμητικές συμπεριφορές, η γνώση, η κατανόηση και η επίγνωση των σκέψεων, των συναισθημάτων και των αναμνήσεων δημιουργώντας μια συνεκτική αφήγηση του παρελθόντος. Στο «θερμό» σύστημα αποδίδονται οι λειτουργίες της αυτόματης αντίδρασης στο ερέθισμα, οι στερεοτυπικές αντιδράσεις, η γνωστική ακαμψία και οι συμπεριφορές καθοδηγούμενες από το συναίσθημα (Metcalfe & Mischel, 1999).

Κατά τους Zelazo και Carlson (2012), αν και τα δυο γνωστικά συστήματα θεωρούνται διακριτές διεργασίες, ωστόσο συνεργάζονται και λειτουργούν ως ένα ενιαίο προσαρμοστικό σύστημα. Επιπλέον, σύμφωνα με τους ερευνητές, τόσο οι «θερμές» όσο και οι «ψυχρές» διεργασίες είναι εξαιρετικά εύπλαστες και επιδέχονται παρεμβάσεις πρόληψης και θεραπείας (Zelazo & Carlson, 2012). Οι αποτελεσματικές "ψυχρές" στρατηγικές, για παράδειγμα, μπορεί να περιλαμβάνουν την απόσπαση προσοχής και την τροποποίηση της αντίληψης του δελεαστικού ερεθίσματος, ώστε να καταστεί λιγότερο ελκυστικό (Mischel et al., 2011). Χαρακτηριστική είναι η έρευνα των Botvin, Griffin και Nichols (2006), όπου δείγμα αγοριών με προβλήματα συμπεριφοράς κατά την προεφηβική ηλικία παρουσίασε σημαντική μείωση της λεκτικής και σωματικής επιθετικότητας, μετά από ψυχοεκπαιδευτική παρέμβαση με

γνωσιακές, κοινωνικές και συμπεριφορικές δεξιότητες, όπως για παράδειγμα να κοιτάζουν μακριά ή να αποσπάσουν την προσοχή τους από το ερέθισμα.

Ακόμη μία θεωρία, προστίθεται από την *νευρο-γνωσιακή επιστήμη* η οποία υποστηρίζει τον εξέχοντα ρόλο της σεροτονίνης και της ντοπαμίνης στον έλεγχο των παρορμητικών συμπεριφορών (Dalley & Roiser, 2012). Άτομα με διαφορετικές διαγνώσεις που εμφάνιζαν παρορμητικές και επιθετικές συμπεριφορές χαρακτηρίζονταν συνήθως από χαμηλά επίπεδα μεταβολισμού της σεροτονίνης (Coccaro, Fanning, Phan & Lee, 2015). Ακόμη, οι μελέτες υποδεικνύουν ότι πιθανή δυσλειτουργία στις ντοπαμινεργικές οδούς του μεταιχμιακού συστήματος προκαλεί αύξηση της ντοπαμίνης -βασικού ρυθμιστικού παράγοντα της ανταμοιβής και του κινήτρου- και μείωση της ικανότητας ελέγχου της παρορμητικότητας (Buckholtz et al., 2010). Στην θεωρία αυτή, το κοιλιακό ραβδωτό σώμα του μεταιχμιακού συστήματος, που είναι το κέντρο ευχαρίστησης και ανταμοιβών, ωθεί προς την άμεση ικανοποίηση (Gregorios-Pippas, Tobler & Schultz, 2009), σε αντίθεση με τον προμετωπιαίο φλοιό που ρυθμίζει την ορθολογική σκέψη και την Α.Ι. για την καλύτερη προσαρμογή και λειτουργικότητα του ατόμου (Lehrer, 2009).

Από τον τομέα της γενετικής και της βιολογίας, υπάρχουν ενδείξεις για κληρονομικότητα της Α.Ι. και ευαισθησία των ατόμων που παρουσιάζουν ελλείμματα στην Α.Ι. σε διαταραχές που σχετίζονται με τον χαμηλό αυτοέλεγχο (Anokhin, Golosheykin, Grant & Heath, 2011). Εντούτοις, η υπάρχουσα βιβλιογραφία επισημαίνει τον ιδιαίτερο ρόλο των γονέων στην ανάπτυξη της Α.Ι. Σύμφωνα με τους Pervin και John (1999), οι σχετικές με την Α.Ι. συμπεριφορές μπορούν να υιοθετηθούν στην παιδική ηλικία τόσο μέσω της παρατήρησης των σημαντικών άλλων και όσο και μέσω της άμεσης εμπειρίας. Επιπλέον, οι ερευνητές αναφέρουν ότι η εν λόγω δεξιότητα καθορίζεται από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα μιας δράσης, όπως αυτά διαμορφώνονται από τις πρόσφατες παρελθούσες εμπειρίες τόσο έμμεσα (από την παρατήρηση των συνεπειών που υφίστανται τα πρόσωπα που έχουν υιοθετηθεί από το άτομο ως πρότυπα), όσο και άμεσα (από τις συνέπειες που έχει υποστεί το ίδιο το άτομο) (Pervin & John, 1999). Με ποιον τρόπο, όμως, επηρεάζουν οι γονικές πρακτικές διαπαιδαγώγησης την ικανότητα της Α.Ι. και ποιο γονικό στυλ ευνοεί την ανάπτυξη της;

4.1. Αναβολή της ικανοποίησης και αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος

Βιβλιογραφικά έχει φανεί ότι οι γονικές πρακτικές και το οικογενειακό συναισθηματικό κλίμα επηρεάζουν την ανάπτυξη της Α.Ι. από την βρεφική ακόμα ηλικία (Rha, 2000) μέχρι και την εφηβική ηλικία (Moilanen, Rasmussen, & Padilla-Walker, 2015). Δεδομένου ότι αρκετά συχνά οι αναδυόμενοι ενήλικες παραμένουν στην γονική κατοικία και δέχονται επιρροές από τις δυναμικές της οικογένειας (Nelson, Padilla-Walker, Christensen, Evans, & Carroll, 2011), θα αναμέναμε ότι το γονικό ύφος επιδρά στην Α.Ι. ακόμη και στους νέους ενήλικες. Μία πρόσφατη έρευνα, για παράδειγμα, διερεύνησε την παραπάνω σχέση σε δείγμα 337 αναδυόμενων ενηλίκων και βρήκε ότι το δημοκρατικό ύφος γονικότητας σχετιζόταν θετικά με δεξιότητες αυτορρύθμισης σε αντίθεση με το αυταρχικό ύφος που σχετιζόταν αρνητικά (Shen, Cheah & Yu, 2018). Το γονικό ύφος σχετιζόταν ομοίως με την αυτορρύθμιση τόσο για τους Αμερικανο-ασιάτες όσο και για τους Αμερικανο-ευρωπαίους νέους ενήλικες της έρευνας, καθώς η σχέση Α.Ι. και γονικού ύφους δεν διαφοροποιήθηκε ανάλογα με την εθνικότητα (Shen, Cheah & Yu, 2018).

Παρομοίως, στην έρευνα των Kimmes και Heckman, (2017), όπου μελετήθηκε, με την αξιοποίηση διαχρονικών δεδομένων, η έμμεση επίδραση του γονικού ύφους στις επιλογές των αναδυόμενων ενηλίκων ως προς την ανώτερη εκπαίδευση τους, βρέθηκε ότι σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η μεταβλητή της Α.Ι. και ο τρόπος που αυτή συνδέεται με το γονικό ύφος. Πιο συγκεκριμένα, οι ερευνητές, επιβεβαιώνοντας τα ευρήματα παλαιότερων ερευνών (Majumder, 2016), βρήκαν ότι οι νέοι ενήλικες με «δημοκρατικούς» γονείς παρουσιάζουν υψηλότερες δεξιότητες Α.Ι., υψηλότερες γνωστικές δεξιότητες και υψηλότερα ακαδημαϊκά επιτεύγματα. Η έρευνα δεν έδειξε την άμεση επιρροή του γονικού ύφους στις ακαδημαϊκές επιλογές, αλλά διά μέσου της μεταβλητής της Α.Ι. (Kimmes & Heckman, 2017). Επιπλέον, βρέθηκε ότι το αδιάφορο γονικό ύφος σχετίζεται αρνητικά με την Α.Ι. (Kimmes & Heckman, 2017).

Η πρόσφατη βιβλιογραφία ανέδειξε, επίσης, την σχέση του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους με την υπερκατανάλωση αλκοόλ και τον ηδονισμό και έμμεσα με τη Α.Ι. (Patock-Peckham et al., 2019). Η παλαιότερη βιβλιογραφία είχε δείξει ότι το δημοκρατικό ύφος γονικότητας λειτουργεί προστατευτικά απέναντι στην υπερκατανάλωση αλκοόλ από τους εφήβους (Merianos et al., 2015). Η έρευνα του Patock-Peckham και των συνεργατών του (2019) επιβεβαίωσε ότι το πατρικό επιτρεπτικό ύφος και το αυταρχικό γονικό ύφος σχετίζονται με ελλιπή αυτοέλεγχο,

ηδονιστικά στοιχεία και επιθυμία για άμεση ικανοποίηση, ενώ το δημοκρατικό γονικό ύφος συνδέεται με την ικανότητα Α.Ι. και εστίασης σε μελλοντικό στόχο. Η έρευνα αυτή συνάδει με τα αποτελέσματα παλαιότερης, όπου βρέθηκε ότι το επιτρεπτικό ύφος του γονέα του ίδιου φύλου με τον αναδυόμενο ενήλικα μπορούσε να ασκήσει άμεση αρνητική επιρροή στην ικανότητα αυτοελέγχου του τελευταίου (Patock-Peckham & Morgan-Lopez, 2006).

Μια ενδιαφέρουσα σύγχρονη έρευνα διερεύνησε σε δείγμα νέων ενηλίκων την σχέση του γονικού ύφους κατά την εφηβεία με το χαρακτηριστικό της αναβλητικότητας και των συμπεριφορών αργοπορίας σε διάφορους τομείς, όπως η εργασία, τα οικονομικά και ακαδημαϊκά θέματα (Dutta & Truax, 2018). Οι συσχετίσεις ανάμεσα στην αναβλητικότητα, την καθυστέρηση στους παραπάνω τομείς και το γονικό ύφος ήταν στατιστικώς σημαντικές και οι διαφορές ως προς τα δύο φύλα ελάχιστες (Dutta & Truax, 2018). Η γονική υποστήριξη για αυτόνομη σκέψη και λήψη αποφάσεων, καθώς και η άσκηση συμπεριφορικού ελέγχου σχετίστηκαν θετικά με λιγότερη αργοπορία και αναβλητικότητα στους νέους ενήλικες, ενώ η άσκηση ψυχολογικού ελέγχου συνδέθηκε με περισσότερη αργοπορία και αναβλητικότητα (Dutta & Truax, 2018).

Τέλος, η μελέτη των Baker και Hoerger (2012) επισήμανε την θετική σχέση της γονικής φροντίδας με την Α.Ι. και τον προσανατολισμό σε μελλοντικούς στόχους. Αντιθέτως, η γονική απόρριψη και ο γονικός έλεγχος συνδέθηκαν με την αδυναμία Α.Ι., ενώ αναδείχθηκε και ο διαμεσολαβητικός ρόλος του αυτοελέγχου στην σχέση ανάμεσα στις γονικές πρακτικές, την κοινωνικοσυναισθηματική προσαρμογή και την ψυχοπαθολογία στους αναδυόμενους ενήλικες (Baker & Hoerger, 2012).

4.2. Διαφυλικές και διαηλικιακές διαφορές ως προς την Α.Ι.

Όσον αφορά στην σχέση του φύλου με την Α.Ι., τα ερευνητικά αποτελέσματα είναι αντικρουόμενα. Για παράδειγμα, η πρόσφατη έρευνα της Hong και των συνεργατών της (2017) έδειξε ότι τα αγόρια παρουσιάζουν μεγαλύτερη δυσκολία στην Α.Ι. συγκριτικά με τα κορίτσια. Τα ευρήματα αυτά έρχονται σε συμφωνία με την μετα-ανάλυση του Silverman (2003) όπου φάνηκε ότι τα κορίτσια παρουσιάζουν μεγαλύτερη ικανότητα στην αναβολή των ανταμοιβών τους, ενώ η διαφορά αυτή ανάμεσα στα φύλα δεν άλλαζε με την ηλικία. Αντίθετα, η έρευνα του Reynolds και των συνεργατών του (2006) έδειξε ότι τα κορίτσια προτιμούν τις άμεσες ανταμοιβές περισσότερο από τα αγόρια. Μία πιο πρόσφατη πειραματική έρευνα, έδειξε ότι η σχέση

ανάμεσα στο φύλο και στην Α.Ι. επηρεάζεται και από άλλους παράγοντες, καθώς τα κορίτσια έδειξαν μεγαλύτερη προτίμηση στις άμεσες ανταμοιβές συγκριτικά με τα αγόρια όταν είχαν την δυνατότητα να μεγιστοποιήσουν το άμεσο όφελος (Byrne & Worthy, 2015). Ωστόσο, όταν τα κορίτσια θεωρούσαν ανώφελη την στρατηγική της άμεσης ανταμοιβής στην πειραματική διαδικασία, βαθμολογούνταν το ίδιο με τα αγόρια στην Α.Ι., εύρημα που φανερώνει ότι διαθέτουν την ικανότητα να προσαρμόζουν την αντίσταση στους πειρασμούς ανάλογα με τις συνθήκες ανταμοιβής.

Τέλος, παρατηρώντας αναπτυξιακά την ικανότητα της Α.Ι. επισημαίνονται ενδιαφέροντα στοιχεία. Αντίθετα, με την στερεοτυπική αντίληψη του ελλείματος των νέων στην εν λόγω δεξιότητα, η έρευνα των Read και Read (2004) σε δείγμα ηλικίας ατόμων 19-89 ετών έδειξε ότι, αν και η ικανότητα της Α.Ι. παρουσίαζε αυξητική τάση μέχρι την μέση ηλικία, από το σημείο εκείνο ακολουθούσε πτωτική πορεία. Η τρίτη ηλικία μάλιστα φαίνεται πως διέθετε σε μικρότερο ποσοστό το χαρακτηριστικό της υπομονής (Read & Read, 2004). Είναι πιθανό η δυσκολία αυτή στην τρίτη ηλικία να οφείλεται και στην παράλληλη έκπτωση των γνωστικών δεξιοτήτων και συγκεκριμένα των στρατηγικών λογικής σκέψης («ψυχρές» στρατηγικές). Γενικότερα, τα περισσότερα παιδιά μέχρι την ηλικία των 5 ετών εστιάζουν στα θελκτικά στοιχεία της άμεσης αμοιβής αδυνατώντας να την αναβάλλουν (Löckenhoff, O'Donoghue & Dunning, 2011). Από την ηλικία αυτή και μετά ξεκινούν να χρησιμοποιούν όλο και πιο σύνθετες στρατηγικές αυτοελέγχου (Mischel, Shoda, Rodriguez, 1989), με την ικανότητα Α.Ι. να βελτιώνεται σταθερά μέχρι την ενηλικίωση, όπως προαναφέρθηκε. Ο Romer και οι συνεργάτες του (2010), ωστόσο, διερευνώντας τις παρορμητικές συμπεριφορές και την τάση των εφήβων για αναζήτηση έντονων εμπειριών, κατέληξαν ότι οι δεξιότητες του αυτοελέγχου είναι πολυπαραγοντικές και δεν μπορεί να εξηγηθούν μόνο από την ηλικία και την ωριμότητα του εγκεφάλου.

4.3. Αναβολή της ικανοποίησης και συγκρότηση ταυτότητας

Η σχέση ανάμεσα στην Α.Ι. και την ταυτότητα των αναδυόμενων ενηλίκων δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερα εκτεταμένης έρευνας. Οι περισσότερες έρευνες που διεξήχθησαν στον τομέα αυτό αφορούν στην γενικότερη ικανότητα του ατόμου να προβάλλει νοερά μια συμπεριφορά στο μέλλον, στην οποία εντάσσεται και η ικανότητα επιλογής μακροπρόθεσμων στόχων έναντι των πρόσκαιρων ανταμοιβών (Shirai, Nakamura & Katsuma, 2012). Πιο συγκεκριμένα, οι Phillips και Pittman (2007) αναφέρουν ότι το διάχυτο/αποφευκτικό στυλ ταυτότητας χαρακτηρίζεται από

αδυναμία Α.Ι., απουσία μακροπρόθεσμων στόχων, δεσμεύσεων και διερεύνησης, καθώς και αναβλητικότητα. Τα δεδομένα αυτά υποστηρίζονται και από τον Berzonsky (2011) ο οποίος αναφέρει ότι τα άτομα με διάχυτο/αποφευκτικό στυλ όχι μόνο χαρακτηρίζονται από αδυναμία Α.Ι. και αναβλητικότητα, αλλά είναι και απρόθυμα να αντιμετωπίσουν συγκρούσεις κατά την διαμόρφωση της ταυτότητας (Berzonsky, 2011). Μία ακόμη έρευνα, αυτή των Shirai, Nakamura και Katsuma (2012), μελέτησε διαχρονικά την παραπάνω σχέση σε ένα δείγμα νέων ενηλίκων (23-31 ετών). Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν την σημασία του προσανατολισμού στο μέλλον, της αισιόδοξης οπτικής και της Α.Ι. στην ανάπτυξη δεσμεύσεων στην ταυτότητα των ενηλίκων. Η διερεύνηση της ταυτότητας σχετίστηκε θετικά με ανησυχίες προσανατολισμένες στο παρόν και στο μέλλον, αλλά και με την Α.Ι. (Shirai, Nakamura & Katsuma, 2012). Στην έρευνα δεν παρουσιάστηκαν διαφορές ως προς το φύλο, αλλά παρατηρήθηκε μείωση της διερεύνησης της ταυτότητας με την αύξηση της ηλικίας. Σε μια παρόμοια πρόσφατη έρευνα, τα αποτελέσματά επιβεβαίωσαν τα προηγούμενα, καθώς η δέσμευση σχετίστηκε θετικά με την Α.Ι. και αρνητικά με την αδιαφορία για το μέλλον, ενώ η διερεύνηση σχετίστηκε θετικά με την ενσυνειδητότητα στο παρόν και με την Α.Ι. (Shirai, Nakamura & Katsuma, 2016). Κατά τους ερευνητές, τα αποτελέσματα αυτά προτείνουν ότι μια στάση/συμπεριφορά προσανατολισμένη στα μακροπρόθεσμα οφέλη, καθώς και οι εμπειρίες ενσυνειδητότητας στο παρόν, συμβάλλουν στην ανάπτυξη της ταυτότητας κατά την μετάβαση στην ενηλικίωση.

Ως προς τη σχέση ανάμεσα στην Α.Ι. και την αφηγηματική ταυτότητα, δεν υφίσταται σημαντικός αριθμός ερευνών που να υποστηρίζουν την ύπαρξη άμεσης σχέσης μεταξύ τους. Ωστόσο, οι Metcalfe και Mischel (1999) αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι το «ψυχρό» σύστημα από όπου πηγάζει η Α.Ι., οι μη παρορμητικές συμπεριφορές και οι λογικές σκέψεις, χαρακτηρίζεται από αφηγηματική συνοχή. Συγκεκριμένα, είναι υπεύθυνο για την δημιουργία ενός συνεκτικού συνόλου γνώσεων και εμπειριών του παρελθόντος, καθώς και για την ενσωμάτωσή τους σε μια ενιαία αφήγηση προσανατολισμένη στους μελλοντικούς στρατηγικούς στόχους. Επιπλέον, σύγχρονες έρευνες επισημαίνουν τη σχέση της Α.Ι. με την ικανότητα του ατόμου να βασιστεί σε παρελθούσες εμπειρίες και αποφάσεις ώστε να προβάλλει τον εαυτό του στο μέλλον (Göllner, Ballhausen, Kliegel & Forstmeier, 2018), ένα βασικό χαρακτηριστικό της συνεκτικής αφηγηματικής ταυτότητας, όπως προαναφέρθηκε. Ως εκ τούτου αναμένεται ότι η Α.Ι. θα σχετίζεται με αυξημένη αφηγηματική συνοχή.

5. Σκοπός έρευνας

Η Α.Ι. και ο ρόλος της στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή, την ευημερία και τη γενικότερη ψυχική υγεία αποτελεί αντικείμενο έρευνας στην σύγχρονη βιβλιογραφία. Ωστόσο, ο τρόπος με τον οποίο σχετίζεται με την συγκρότηση της ταυτότητας και το αφηγηματικό της είδος κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση δεν έχει μελετηθεί επαρκώς. Επίσης, δεν υφίστανται επαρκή ερευνητικά δεδομένα ως προς τον ρόλο που διαδραματίζει η Α.Ι. στην σχέση ανάμεσα στην γονικότητα και την συγκρότηση της ταυτότητας. Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης του αντιλαμβανόμενου γονικό ύφους με την διαδικασία διαμόρφωσης της ταυτότητας του αναδυόμενου ενήλικα, καθώς και του ρόλου της Α.Ι. στην παραπάνω σχέση.

6. Ερευνητικά ερωτήματα και υποθέσεις

Ερευνητικό Ερώτημα 1^ο: *Στην παρούσα έρευνα τίθεται το ερώτημα εάν στους Έλληνες νέους ενήλικες παρατηρούνται διαφοροποιήσεις στην Α.Ι. ως προς το φύλο.*

Τα ευρήματα σχετικά με τις διαφυλικές διαφοροποιήσεις ως προς την ικανότητα της Α.Ι. είναι αντιφατικά. Κάποιες έρευνες έχουν υποστηρίξει την υπεροχή των γυναικών στην εν λόγω ικανότητα (Hong et al., 2017; Silverman, 2003), ενώ άλλες αναφέρουν μεγαλύτερη αδυναμία των γυναικών έναντι των αντρών στην αντίσταση στις άμεσες ανταμοιβές (Reynolds et al., 2006).

Ερευνητική Υπόθεση 1^η: *Πως σχετίζεται η Α.Ι. με την συγκρότηση της ταυτότητας κατά DIDS;*

Η υπάρχουσα βιβλιογραφική ανασκόπηση έχει συνδέσει την απουσία διερεύνησης και δέσμευσης με μειωμένη ικανότητα στην Α.Ι. (Berzonsky, 2011). Αντιθέτως, η υψηλή διερεύνηση και δέσμευση έχουν σχετιστεί θετικά με αυξημένη ικανότητα στην Α.Ι. (Shirai, Nakamura & Katsuma, 2016). Ως εκ τούτου, στη παρούσα έρευνα αναμένεται ότι η ικανότητα της Α.Ι. θα παρουσιάζει θετική συσχέτιση με την διερεύνηση σε εύρος, την δημιουργία δέσμευσης, την διερεύνηση σε βάθος και την ταύτιση με την δέσμευση, ενώ

αρνητική συσχέτιση θα παρατηρηθεί ανάμεσα στην Α.Ι. με την επαναξιολόγηση της δέσμευσης, και τη μηρυκαστική διερεύνηση.

Ερευνητική Υπόθεση 2^η: *Πως σχετίζεται η Α.Ι. με την συγκρότηση της αφηγηματικής ταυτότητας κατά ANIQ;*

Όπως αναφέρουν οι Metcalfe και Mischel (1999), το «ψυχρό» σύστημα από το οποίο πηγάζει η Α.Ι. είναι υπεύθυνο για την συνολική συνοχή των γνώσεων, των εμπειριών και των αφηγήσεων της ζωής του ατόμου, διατηρώντας την σκέψη προσανατολισμένη στους μελλοντικούς στρατηγικούς στόχους. Βάσει της παραπάνω θεωρίας, αναμένεται ότι θα υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της Α.Ι., της επίγνωσης της αφηγηματικής ταυτότητας και της αφηγηματικής συνοχής.

Ερευνητική Υπόθεση 3^η: *Πως σχετίζεται το αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος με την συγκρότηση της ταυτότητας κατά DIDS;*

Η βιβλιογραφική ανασκόπηση έδειξε ότι οι νέοι ενήλικες με αυταρχικούς γονείς τείνουν να είναι πιο αναποφάσιστοι και δυσκολεύονται στις δεσμεύσεις (Luycx et al., 2007). Από την άλλη, οι υποστηρικτικές γονικές πρακτικές και το «ζεστό» οικογενειακό περιβάλλον βρέθηκε ότι ενισχύουν τις διεργασίες της διερεύνησης και της δέσμευσης, ενώ τα σαφή όρια, επίσης, ευνοούν την ανάπτυξη συγκροτημένης ταυτότητας (Soenens, Berzonsky, Dunkel & Papini, 2011). Ως εκ τούτου, αναμένεται ότι στην παρούσα έρευνα το δημοκρατικό ύφος θα σχετίζεται θετικά με την διερεύνηση σε εύρος, την δημιουργία δέσμευσης, την διερεύνηση σε βάθος και την ταύτιση με την δέσμευση και αρνητικά με την επαναξιολόγηση της δέσμευσης και τη μηρυκαστική διερεύνηση. Αντίστοιχα, το επιτρεπτικό γονικό και αυταρχικό ύφος αναμένεται ότι θα σχετίζονται θετικά με την επαναξιολόγηση της δέσμευσης και τη μηρυκαστική διερεύνηση και αρνητικά με την διερεύνηση σε εύρος, την δημιουργία δέσμευσης, την διερεύνηση σε βάθος και ταύτιση με την δέσμευση.

Ερευνητική Υπόθεση 4^η: *Πως σχετίζεται το αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος με την συγκρότηση της αφηγηματικής ταυτότητας κατά ANIQ;*

Ως προς την σχέση του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους με το αφηγηματικό είδος της ταυτότητας αναμένεται να υπάρχει θετική συσχέτιση του

υποστηρικτικού γονικού ύφους με την Επίγνωση της αφηγηματικής προσέγγισης της ταυτότητας, την Χρονική, Αιτιώδη και Θεματική Συνοχή της και αρνητική συσχέτιση των παραπάνω υποκλιμάκων με το επιτρεπτικό και αυταρχικό γονικό ύφος (Dumas, Lawford, Tieu & Pratt, 2009).

Ερευνητική Υπόθεση 5^η: *Πως σχετίζεται το αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος με την Α.Ι.;*

Σύμφωνα με την βιβλιογραφική ανασκόπηση, το δημοκρατικό ύφος γονικότητας έχει σχετισθεί με υψηλές αυτορρυθμιστικές ικανότητες (Shen, Cheah & Yu, 2018), ενώ αντίθετα οι αρνητικές γονικές πρακτικές διαπαιδαγώγησης με μειωμένη ικανότητα Α.Ι. (Patock-Peckham et al., 2011; Shen, Cheah & Yu, 2018). Βάσει αυτών των ευρημάτων αναμένεται ότι η Α.Ι. και οι υποκλίμακες της (κατανάλωση φαγητού, φυσικές απολαύσεις, κοινωνικές καταστάσεις, διαχείριση χρημάτων, επίτευξη στόχων) θα σχετίζονται θετικά με το υποστηρικτικό γονικό ύφος και αρνητικά με το αυταρχικό και επιτρεπτικό ύφος.

Ερευνητική Υπόθεση 6^η: *Η Α.Ι. λειτουργεί διαμεσολαβητικά ανάμεσα το αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και την συγκρότηση ταυτότητας;*

Οι Baker και Hoerger (2012) έχουν επισημάνει τον διαμεσολαβητικό ρόλο της Α.Ι. ανάμεσα στο γονικό ύφος και την γενικότερη ψυχοκοινωνική προσαρμογή του ατόμου. Σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, αναμένεται ότι η ικανότητα της Α.Ι. θα διαμεσολαβεί στην σχέση ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και την συγκρότηση της ταυτότητας.

7. Μεθοδολογία

7.1. Δείγμα

Για την διερεύνηση των κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών του δείγματος κατασκευάστηκε ένα ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων, όπου οι συμμετέχοντες καλούνταν να αναφέρουν το φύλο, την ηλικία, τον τόπο καταγωγής, το οικογενειακό εισόδημα, το μορφωτικό επίπεδο του πατέρα και της μητέρας, καθώς και τον αριθμό των αδελφών στην οικογένεια.

Στην παρούσα έρευνα συμμετείχαν 153 ενήλικες (γυναίκες:102, 66,7%, άντρες:51), 18-25ετών (Μ.Ο=22,37έτη, Τ.Α=2,06). Το δείγμα προήλθε από φοιτητές διαφόρων Τμημάτων Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων της Ελλάδας (N=63), καθώς και από τους φοιτητές της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων, οι οποίοι φοιτούν παράλληλα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο (N=90). Μοναδικά κριτήρια συμμετοχής ήταν το έτος ηλικίας, καθώς η έρευνα αφορούσε την αναδυόμενη ενηλικίωση (18-25 ετών).

Η κατανομή του δείγματος ανάλογα με τα δημογραφικά στοιχεία απεικονίζεται στους παρακάτω πίνακες:

Πίνακας 1: Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά συμμετεχόντων

Κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά	Συχνότητα	Ποσοστό
Τόπος Καταγωγής		
Πόλη	119	77,8
Κωμόπολη	14	9,2
Χωριό	20	13,1
Αδέλφια		
Κανένα	23	15,0
Ένα	80	52,3
Δύο	24	15,7
Περισσότερα	26	17,0
Μορφωτικό επίπεδο πατέρα		
Χαμηλό	78	51
Υψηλό	75	49
Μορφωτικό επίπεδο μητέρας		
Χαμηλό	75	50,3
Υψηλό	78	49,7
Οικογενειακό εισόδημα		
Χαμηλό	31	20,3
Μέτριο	101	66,0
Υψηλό	19	12,4
ΔΓ/ΔΑ	2	1,3
Ηλικία		
18-21	55	35,9
22-25	98	64,1

7.2. Ψυχομετρικά εργαλεία

7.2.1. Κλίμακα Διαστάσεων Ανάπτυξης Ταυτότητας (Dimensions of Identity Development Scale / DIDS)

Για τη διερεύνηση της συγκρότησης της ταυτότητας χορηγήθηκε η Κλίμακα Διαστάσεων Ανάπτυξης Ταυτότητας (Dimensions of Identity Development Scale / DIDS) (Mastrotheodoros & Motti-Stefanidi, 2017), η οποία κατασκευάστηκε από τον Luyckx και τους συνεργάτες του (2008) και μεταφράστηκε και σταθμίστηκε στα ελληνικά από τους Mastrotheodoros και Motti-Stefanidi (2017). Οι έξι διαστάσεις που εξετάζονται είναι οι ακόλουθες: α) Δέσμευση (commitment making), β) Ταύτιση με τη Δέσμευση (identification with commitment), γ) Διερεύνηση σε Εύρος (exploration in breadth), δ) Διερεύνηση σε Βάθος (exploration in depth), ε) Επαναξιολόγηση της Δέσμευσης (Reconsideration of Commitment), και στ) Μηρυκαστική Διερεύνηση (ruminative exploration). Πρόκειται για εργαλείο αυτοαναφοράς 25 ερωτημάτων που απαντώνται μέσω μίας πενταβάθμιας, τύπου Likert κλίμακας: από 1 (διαφωνώ απόλυτα) έως 5 (συμφωνώ απόλυτα). Η υποκλίμακα της Δέσμευσης (π.χ., «Έχω αποφασίσει για την κατεύθυνση που θα ακολουθήσω στην ζωή μου»), της Διερεύνησης σε Εύρος (π.χ., «Σκέφτομαι διάφορα πράγματα που θα μπορούσα να κάνω στην μέλλον»), της Μηρυκαστική Διερεύνησης (π.χ., «Ανησυχώ για το τι θέλω να κάνω με το μέλλον μου») και της Ταύτισης με την Δέσμευση (π.χ., «Τα σχέδια μου για το μέλλον μου δίνουν αυτοπεποίθηση») αξιολογούνται μέσα από 5 ερωτήματα η κάθε μία. Η Διερεύνηση σε Βάθος περιλαμβάνει 2 ερωτήματα (π.χ., «Σκέφτομαι/αναλογίζομαι για τα μελλοντικά σχέδια που έχω ήδη πάρει»), ενώ η Επαναξιολόγηση της Δέσμευσης (π.χ., «Σκέφτομαι/αναρωτιέμαι εάν οι στόχοι που έχω ήδη για τη ζωή μου, μου ταιριάζουν») περιλαμβάνει 3 ερωτήματα. Στην ελληνική έκδοση του ερωτηματολογίου πραγματοποιήθηκαν διαχρονικές μετρήσεις σε τρεις διαφορετικούς χρόνους. Με βάση το δείγμα που συμμετείχε σε όλες τις μετρήσεις (N=291) βρέθηκαν οι εξής δείκτες Cronbach's α : Δέσμευση .94, Ταύτιση με την Δέσμευση .86, Διερεύνηση σε Εύρος .84, Διερεύνηση σε Βάθος .53, Μηρυκαστική Διερεύνηση .82, Επαναξιολόγηση της Δέσμευσης .68 (Mastrotheodoros & Motti-Stefanidi, 2017). Στην παρούσα έρευνα οι αντίστοιχοι δείκτες ήταν .92, .86, .88, .88, .36 και .68. Ο συνολικός δείκτης alpha του Cronbach του εν λόγω ερωτηματολογίου ήταν $\alpha = .73$.

7.2.2. Ερωτηματολόγιο Επίγνωσης της Αφηγηματικής Ταυτότητας (The Awareness of Narrative Identity Questionnaire (ANIQ))

Η αξιολόγηση της αφηγηματικής ταυτότητας πραγματοποιήθηκε με το Ερωτηματολόγιο Επίγνωσης της Αφηγηματικής Ταυτότητας (The Awareness of Narrative Identity Questionnaire (ANIQ)) (Hallford & Mellor, 2017). Αποτελείται από μια 10-βάθμια κλίμακα (0=διαφωνώ απόλυτα, 10=συμφωνώ απόλυτα) αυτοαναφοράς με 20 ερωτήσεις, που αξιολογούν την συνοχή στις αφηγήσεις των σημαντικών γεγονότων της ζωής των συμμετεχόντων με τα τρία είδη αφηγηματικής συνοχής κατά τους Habermas και Bluck (2000) (χρονική, αιτιώδη, θεματική) και την επίγνωση της αφηγηματικής συνοχής. Η υποκλίμακα της Επίγνωσης αποτελείται από τα πρώτα πέντε ερωτήματα (π.χ., «Οι εμπειρίες του παρελθόντος μου δημιουργούν την ιστορία του ποιος είμαι»), η υποκλίμακα της Χρονικής Συνοχής από τα ερωτήματα 6-10 (π.χ., «Όταν αναπολώ τις εμπειρίες τις οποίες είχα, γνωρίζω τότε συνέβησαν στην ζωή μου»), η υποκλίμακα της Αιτιώδους Συνοχής από τα ερωτήματα 11-15 (π.χ., «Αντιλαμβάνομαι πως συσχετίζονται τα γεγονότα της ζωής μου») και η Θεματική Συνοχή από τα τελευταία πέντε ερωτήματα (π.χ., «Μπορώ να αντιληφθώ κοινά μοτίβα του ποιος είμαι σε όλη την έκταση των αναμνήσεων της ζωής μου»). Κάθε μία κλίμακα δύναται να λάβει μέγιστη βαθμολογία 50 και ελάχιστη μηδέν. Όσο μεγαλύτερο σκορ σημειώνει στην κάθε κλίμακα ο συμμετέχοντας τόσο πιο θετική είναι η αξιολόγηση στο σύνολό της. Ο Cronbach's α βρέθηκε ως εξής για τις τέσσερις υποκλίμακες: Επίγνωση Αφηγηματικής Ταυτότητας .88, Χρονική Συνοχή .96, Αιτιώδης Συνοχή .93 και Θεματική Συνοχή .91. Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας η μετάφραση του ερωτηματολογίου στα ελληνικά πραγματοποιήθηκε από τον ερευνητή. Η εσωτερική αξιοπιστία του είναι $\alpha = .95$, ενώ για τις υποκλίμακες είναι Επίγνωση .88, Χρονική Συνοχή .94, Αιτιώδης Συνοχή .90 και την Θεματική Συνοχή .96.

7.2.3. Ερωτηματολόγιο Αναβολής της Ικανοποίησης (Delaying Gratification Inventory)

Το Ερωτηματολόγιο Αναβολής της Ικανοποίησης (Delaying Gratification Inventory) (Hoerger, Quirk & Weed, 2011) χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση της αναβολής της ικανοποίησης, μέσω μιας 5-βάθμιας κλίμακας (1=διαφωνώ απόλυτα, 5=συμφωνώ απόλυτα), σε πέντε τομείς: α) *κατανάλωση φαγητού* (ερ.1,6,11,16,21,26,31) (π.χ., «Μπορώ να αντισταθώ στο ανθυγιεινό φαγητό»), β) *φυσικές/σωματικές απολαύσεις* (ερ.2,7,12,17,22,27,32) (π.χ., «Είμαι ικανός να ελέγξω τις σωματικές/φυσικές μου επιθυμίες»), γ) *κοινωνικές καταστάσεις* (ερ.3,8,13,18,23,28,33) (π.χ., «Συνήθως προσπαθώ να σκεφτώ πως οι πράξεις που επηρεάζουν τους άλλους»), δ) *διαχείριση*

χρημάτων (ερ.4,9,14,19,24,29,34) (π.χ., «Διαχειρίζομαι καλά τα χρήματά μου»), ε) επίτευξη στόχων (ερ.5,10,15,20,25,30,35) (π.χ., «Δούλεψα σκληρά στο σχολείο για να βελτιωθώ ως άτομο»). Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 35 ερωτήσεις συνολικά, ενώ κάθε υποκλίμακα αξιολογείται μέσα από επτά ερωτήσεις. Δεκαεπτά εκ των ερωτήσεων έλαβαν αντίστροφη βαθμολόγηση κατά την στατιστική ανάλυση των δεδομένων (έχουν επισημανθεί με * όπως και στο αρχικό ερωτηματολόγιο). Επιπλέον, δέκα εξ αυτών χρησιμοποιούνται και στην σύντομη μορφή του ερωτηματολογίου (έχουν επισημανθεί με + όπως στο αρχικό ερωτηματολόγιο). Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε η εκτεταμένη μορφή του αρχικού ημερολογίου, καθώς είχε μεγαλύτερο δείκτη Cronbach's α έναντι της σύντομης μορφής (DGI-35 α = .90, DGI-10 α = .77). Για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας μεταφράστηκε στα ελληνικά από τον ερευνητή και βρέθηκε να έχει εσωτερική αξιοπιστία α = .85. Οι υποκλίμακες βρέθηκαν με Cronbach's α ως εξής: Κατανάλωση φαγητού α = .62, Σωματικές Απολαύσεις α = .48, Κοινωνικές Καταστάσεις α = .50, Διαχείριση Χρημάτων α = .87, Επίτευξη Στόχων α = .76.

7.2.4. Ερωτηματολόγιο Γονικής Τυπολογίας (Parenting Styles and Dimension Questionnaire/PSQD)

Για την αξιολόγηση των γονικών πρακτικών χορηγήθηκε το Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSQD-62items) (Robinson, Mandleco, Olsen & Hart, 2001), το οποίο έχει σταθμιστεί για τον ελληνικό πληθυσμό (Αντωνοπούλου & Τσίτσας, 2011· Μαριδάκη-Κασσωτάκη, 2009). Αποτελείται από 62 ερωτήσεις που αξιολογούνται από 5-βάθμια κλίμακα Likert (1=ποτέ-5=πάντα) και εξετάζει τις γονικές πρακτικές διαπαιδαγώγησης και το γονικό ύφος ανατροφής των παιδιών με βάση το μοντέλο της Baumrind (1971) διακρίνοντας τρία είδη: υποστηρικτικό/δημοκρατικό (authoritative) (ερ. 1, 3, 5, 7, 9, 12, 14, 16, 18, 21, 22, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 39, 42, 46, 48, 51, 53, 55, 58, 60, 62), αυταρχικό (authoritarian) (ερ. 2, 6, 10, 13, 17, 19, 23, 26, 28, 32, 37, 40, 43, 44, 47, 50, 54, 56, 59, 61) και επιτρεπτικό (permissive) (ερ. 4, 8, 11, 15, 20, 24, 30, 34, 36, 38, 41, 45, 49, 52, 57). Χαρακτηριστικά παραδείγματα δηλώσεων για την αξιολόγηση του κάθε παράγοντα είναι τα εξής: για τον Υποστηρικτικό Γονέα: «Ήξερε τα ονόματα των φίλων μου», για τον Αυταρχικό Γονέα: «Με χαστούκιζε όταν δεν ήμουν υπάκουος» και για τον Επιτρεπτικό Γονέα: «Με κακομάθαινε». Ο μέσος όρος των απαντήσεων δίνει τη βαθμολογία του κάθε παράγοντα ξεχωριστά, ενώ ο μεγαλύτερος μέσος όρος υποδεικνύει και αυξημένη χρήση των γονεϊκών τρόπων

διαπαιδαγώγησης που σχετίζονται με το συγκεκριμένο τύπο γονέα. Για τον υπολογισμό του μέσου όρου οι ερωτήσεις 24, 38 και 52 έλαβαν αντίστροφες τιμές. Στο αρχικό ερωτηματολόγιο οι συντελεστές αξιοπιστίας alpha του Cronbach για τις παραπάνω κλίμακες ήταν .86 για το Υποστηρικτικό ύφος, .82 για το Αυταρχικό και .64 για το Επιτρεπτικό. Στην παρούσα έρευνα ο Cronbach's α για το Υποστηρικτικό ύφος ήταν .96, για το Αυταρχικό ύφος .92 και για το Επιτρεπτικό ύφος .57.

7.3. Διαδικασία συλλογής δεδομένων

Η δειγματοληψία πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο της «χιονοστιβάδας» για το δείγμα που συμμετείχε στην γραπτή χορήγηση, ενώ η ηλεκτρονική χορήγηση πραγματοποιήθηκε με δείγμα «ευκολίας». Κατά την πρώτη φάση της έρευνας, προσεγγίστηκαν και αναζητήθηκαν από τον ερευνητή φοιτητές ή απόφοιτοι τμημάτων διαφορετικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Ελλάδας οι οποίοι ενημερώθηκαν για το σκοπό της έρευνας και ζητήθηκε η εθελοντική συμμετοχή τους. Για εκείνους που αποδέχτηκαν την πρόσκληση (63 συμμετέχοντες) πραγματοποιήθηκε χορήγηση του ερωτηματολογίου σε έντυπη μορφή σε ιδιωτικό επαγγελματικό σεμιναριακό χώρο όπου ήταν εφικτή και η επίβλεψη. Η χορήγηση πραγματοποιήθηκε σε ομάδες των 8-10 ατόμων. Κατά την δεύτερη φάση συλλογής των δεδομένων προσεγγίστηκε η Διοίκηση της Στρατιωτικής Σχολής Αξιωματικών Σωμάτων και συζητήθηκε το ενδεχόμενο χορήγησης ερωτηματολογίων σε φοιτητές της Σχολής, εφόσον πληρούσαν το κριτήριο της ηλικίας (18-25 ετών). Για την χορήγηση των ερωτηματολογίων στην ΣΣΑΣ, εκτός από την έγκριση της Διοικήσεως της Σχολής, προηγήθηκε και αίτηση και λήψη της κατάλληλης αδείας από το αρμόδιο Υπουργείο (ΥΠΕΘΑ). Λόγω της φύσης της στρατιωτικής σχολής και του προγράμματος των φοιτητών κατέστη αδύνατη η έντυπη χορήγηση. Ως εκ τούτου αποφασίστηκε η ηλεκτρονική χορήγηση ερωτηματολογίων υπό την επίβλεψη του ειδικού ψυχικής υγείας της Σχολής με την αποστολή του σχετικού συνδέσμου των ερωτηματολογίων στις διευθύνσεις ηλεκτρονικών ταχυδρομείων των σπουδαστών. Προηγήθηκε η ενημέρωση τους για το σκοπό της έρευνας και ακολούθησε η καταγραφή των διευθύνσεων ηλεκτρονικών ταχυδρομείων των εθελοντών φοιτητών. Η ανταπόκριση των φοιτητών ήταν θετική και απαντήθηκαν 90 ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια. Ο συνολικός αριθμός των συμμετεχόντων ήταν 153. Στην περίπτωση της ηλεκτρονικής χορήγησης πραγματοποιήθηκε σχετική διαδικτυακή ρύθμιση κατά την οποία κάθε συμμετέχοντας είχε την δυνατότητα πρόσβασης στον σύνδεσμο για μόνο μία φορά βάσει της

διεύθυνσης παρόχου. Προς αποφυγή απώλειας δεδομένων, υπήρξε η πρόβλεψη να μην είναι δυνατή η ολοκλήρωση της συμμετοχής εάν είχε παραληφθεί κάποια εκ των ερωτήσεων. Τόσο στην έντυπη όσο και στην ηλεκτρονική χορήγηση υπήρχαν σχετικές οδηγίες συμπλήρωσης και πληροφορίες για την έρευνα. Η χορήγηση των ερωτηματολογίων σε έντυπη μορφή πραγματοποιήθηκε με διαφορετική σειρά (τρεις διαφορετικές αλληλουχίες των ερωτηματολογίων), ενώ στην ηλεκτρονική χορήγηση κάτι τέτοιο δεν κατέστη δυνατό. Τελευταίο χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο των δημογραφικών στοιχείων. Η συμμετοχή ήταν εθελοντική και η αποχώρηση των συμμετεχόντων οποιαδήποτε στιγμή της συμπλήρωσης εφικτή.

8. Αποτελέσματα

8.1. Διαφυλικές διαφοροποιήσεις ως προς τις διαστάσεις της Α.Ι.

Λόγω της ανομοιογένειας του δείγματος ως προς το φύλο δεν θα ήταν εφικτή η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων από την στατιστική ανάλυση. Το εν λόγω ερώτημα χρήζει περαιτέρω διερεύνησης με την αξιοποίηση ομοιογενούς δείγματος.

8.2. 1^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στις διαστάσεις της Α.Ι. και την συγκρότηση της ταυτότητας

Για την διερεύνηση των συσχετίσεων μεταξύ των διαστάσεων της Α.Ι. και της συγκρότησης της ταυτότητας χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης *Pearson r*. Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα, η 1^η ερευνητική υπόθεση επιβεβαιώνεται ως προς την σχέση των περισσότερων μεταβλητών της συγκρότησης ταυτότητας με την Α.Ι.. Πιο συγκεκριμένα, βρέθηκε ότι συνολικά η Α.Ι. σχετίζεται θετικά με την Δέσμευση, την Ταύτιση με την δέσμευση και την Διερεύνηση σε Βάθος (Shirai, Nakamura & Katsuma, 2016). Αντίθετα, παρατηρείται αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στην Α.Ι. και την Μηρυκαστική Διερεύνηση και την Επαναξιολόγηση της Δέσμευσης (Berzonsky, 2011). Η θετική συσχέτιση που παρατηρήθηκε με την Διερεύνηση σε Εύρος δεν ήταν στατιστικώς σημαντική. Στον Πίνακα 5 αποτυπώνονται και οι συσχετίσεις των υποκλιμάκων της Α.Ι. με τις διεργασίες συγκρότησης της ταυτότητας.

Πίνακας 2. Συσχετίσεις μεταξύ της Α.Ι. και της συγκρότησης ταυτότητας

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Αναβολή Ικανοποίησης	-										
2.Κατανάλωση Φαγητού	.617**	-									
3.Φυσικές Απολαύσεις	.683**	.294**	-								
4.Κοινωνικές Καταστάσεις	.575**	.231**	.286**	-							
5.Διαχείριση Χρημάτων	.768**	.311**	.327**	.365**	-						
6.Επίτευξη Στόχων	.727**	.237**	.494**	.247**	.438**	-					
7.Δέσμευση	.421**	.341**	.202*	.085	.255**	.491**	-				
8.Διερεύνηση σε Εύρος	.021	.045	-.123	.152	.031	-.020	-.096	-			
9.Μηρυκαστική Διερεύνηση	-.323**	-.247**	-.310**	-.112	-.116	-.325**	-.565**	.453**	-		
10.Ταύτιση με την Δέσμευση	.402**	.276**	.234**	.133	.202*	.495**	.751**	-.053	-.603**	-	
11.Διερεύνηση Σε Βάθος	.302**	.239**	-.016	.256**	.230**	.293**	.402**	.171*	-.137	.365**	-
12.Επαναξιολόγηση της Δέσμευσης	-.276**	-.160*	-.250**	-.114	-.136	-.284**	-.381**	.338*	.588**	-.380**	.097

* $p < .05$, ** $p < .01$

8.3. 2^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στις διαστάσεις της Α.Ι. και το αφηγηματικό είδος της ταυτότητας

Ανάλογη διαδικασία πραγματοποιήθηκε και για την διερεύνηση των διαστάσεων της Α.Ι. με το αφηγηματικό είδος της ταυτότητας και τις υποκλίμακές του, ώστε να απαντηθεί η δεύτερη ερευνητική υπόθεση. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 6, μόνο η αιτιώδης και η χρονική συνοχή παρουσιάζουν σημαντική θετική συσχέτιση με την Α.Ι. συνολικά, όπως και με τις υποκλίμακες της διαχείρισης χρημάτων και επίτευξης στόχων. Ακόμη, η θεματική συνοχή βρέθηκε να σχετίζεται σημαντικά θετικά μόνο με την υποκλίμακα της επίτευξης στόχων. Τα ευρήματα επιβεβαιώνουν μερικώς τα αποτελέσματα που αναμένονταν βάσει της θεωρίας των Metcalfe και Mischel (1999). Η Επίγνωση της αφηγηματικής ταυτότητας και η Θεματική Συνοχή της δεν βρέθηκαν να έχουν σημαντική συσχέτιση με την Α.Ι. Ωστόσο, η θετική σχέση που παρατηρείται ανάμεσα στην Α.Ι. και την Αιτιώδη και Χρονική Συνοχή προσθέτει ένα σημαντικό εύρημα στην υπάρχουσα βιβλιογραφία και προσφέρει γόνιμο έδαφος για περαιτέρω διερεύνηση της εν λόγω σχέσης.

Πίνακας 3. Συσχετίσεις μεταξύ των διαστάσεων της Α.Ι. και των διαστάσεων της αφηγηματικής ταυτότητας

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.Αναβολή Ικανοποίησης	-								
2.Κατανάλωση Φαγητού	.617**	-							
3.Φυσικές Απολαύσεις	.683**	.294**	-						
4.Κοινωνικές Καταστάσεις	.575**	.231**	.286**	-					
5.Διαχείριση Χρημάτων	.768**	.311**	.327**	.365**	-				
6.Επίτευξη Στόχων	.727**	.237**	.494**	.247**	.438**	-			
7.Επίγνωση Αφηγηματικής Ταυτότητας	.067	.013	-.039	.086	.039	.128	-		
8.Χρονική Συνοχή	.214**	-.017	.103	.154	.227**	.237**	.357**	-	
9.Αιτιώδης Συνοχή	.247**	.080	.024	.197*	.204*	.313**	.454**	.580**	-
10.Θεματική Συνοχή	.124	.029	-.031	.153	.086	.186*	.666**	.490**	.723**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: ** $p < .01$, * $p < .05$

8.4. 3^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και την συγκρότηση της ταυτότητας

Στον Πίνακα 7 φαίνονται οι συσχετίσεις μεταξύ των αντιλαμβανόμενων γονικών πρακτικών και των παραγόντων της Δέσμευσης, Ταύτισης με τη Δέσμευση, Διερεύνησης σε Εύρος, Διερεύνησης σε Βάθος, Επαναξιολόγησης της Δέσμευσης και της Μηρυκαστικής Διερεύνησης. Όπως αναμενόταν, το επιτρεπτικό ύφος της μητέρας συσχετίστηκε αρνητικά με την δέσμευση, την ταύτιση με την δέσμευση και την διερεύνηση σε βάθος, ενώ βρέθηκε θετική συσχέτιση με την μηρυκαστικής διερεύνηση και την Επαναξιολόγηση της δέσμευσης (Soenens, Berzonsky, Dunkel & Papini, 2011). Αντίστοιχα, οι επιτρεπτικές πατρικές πρακτικές συνδέθηκαν θετικά με την υποκλίμακα της Επαναξιολόγησης της δέσμευσης και αρνητικά με την δέσμευση και την ταύτιση με την δέσμευση. Ως προς τις αυταρχικές γονικές πρακτικές, τόσο για τον πατέρα όσο και την μητέρα, η ερευνητική υπόθεση δεν επιβεβαιώθηκε, καθώς δεν βρέθηκε κάποια σημαντική συσχέτιση ανάμεσα στις μεταβλητές (Luycx et al., 2007). Αντιθέτως, η υποστηρικτική μητρότητα σχετίστηκε σημαντικά θετικά με την δέσμευση, την ταύτιση με την δέσμευση και την διερεύνηση σε βάθος (Soenens, Berzonsky, Dunkel & Papini, 2011), ενώ η υποστηρικτική πατρότητα σχετίστηκε σημαντικά αρνητικά με την μηρυκαστική διερεύνηση και θετικά με την δέσμευση, την ταύτιση με την δέσμευση και την διερεύνηση σε βάθος. Καταληκτικά, η 3^η ερευνητική υπόθεση δεν επιβεβαιώθηκε πλήρως, καθώς μόνο οι επιτρεπτικές και οι υποστηρικτικές γονικές πρακτικές φάνηκαν να σχετίζονται με συγκεκριμένες διεργασίες της συγκρότησης

ταυτότητας. Αντιθέτως, οι αυταρχικές γονικές πρακτικές δεν σχετίστηκαν με τις εν λόγω διαδικασίες.

Πίνακας 4. Συσχετίσεις του γονικού ύφους και της συγκρότησης της ταυτότητας

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1.Δέσμευση	-										
2.Διερεύνηση σε Εύρος	-.096	-									
3.Μηρυκαστική Διερεύνηση	-.565**	.453**	-								
4.Ταύτιση με την Δέσμευση	.751**	-.053	-.603**	-							
5.Διερεύνηση σε Βάθος	.402**	.171*	-.137	.365**	-						
6.Επαναξιολόγηση της Δέσμευσης	-.381**	.338**	.588**	-.380**	.097	-					
7.Υποστηρικτικός Πατέρας	.223**	.045	-.217**	.198*	.328**	-.088	-				
8.Υποστηρικτική Μητέρα	.277**	.063	-.127	.215**	.232**	-.098	.406**	-			
9.Αυταρχική Μητέρα	-.127	.136	.086	-.112	.002	.143	-.146	-.364**	-		
10.Αυταρχικός Πατέρας	-.105	.069	.079	-.083	-.023	.008	-.180*	-.095	.322**	-	
11.Επιτρεπτικός Πατέρας	-.244**	.079	.111	-.227**	-.131	.181*	.129	.007	.176*	-.067	-
12.Επιτρεπτική Μητέρα	-.288**	.002	.204*	-.228**	-.215**	.180*	-.073	.013	-.030	.191*	.426**

* $p < .05$, ** $p < .01$

8.5. 4^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και το αφηγηματικό είδος της ταυτότητας

Η διαδικασία διερεύνησης των συσχετίσεων για τις μεταβλητές του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους και των διαστάσεων της αφηγηματικής ταυτότητας απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 5. Συσχετίσεις των γονικών πρακτικών και του αφηγηματικού είδους της ταυτότητας

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.Επίγνωση Αφηγηματικής Ταυτότητας	-								
2.Χρονική Συνοχή	.357**	-							
3.Αιτιώδης Συνοχή	.454**	.580**	-						
4.Θεματική Συνοχή	.666**	.490**	.723**	-					
5.Υποστηρικτικός Πατέρας	.020	.132	.124	.076	-				
6.Υποστηρικτική Μητέρα	.174*	.260**	.200*	.162*	.406**	-			
7.Αυταρχική Μητέρα	-.052	.027	.130	.114	-.146	-,364**	-		
8.Αυταρχικός Πατέρας	.052	.007	.077	.123	-.180*	-,095	,322**	-	
9.Επιτρεπτικός Πατέρας	-.074	-.057	-.078	-.054	.129	,007	,176*	-,067	-
10.Επιτρεπτική Μητέρα	-.090	-,243**	-,191*	-,150	-,073	,013	-,030	,191*	,426**

* $p < .05$, ** $p < .01$

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 8, η 4η ερευνητική υπόθεση επιβεβαιώνεται μόνο ως προς τις υποστηρικτικές μητρικές πρακτικές οι οποίες βρέθηκαν να σχετίζονται θετικά με την επίγνωση της αφηγηματικής ταυτότητας και την συνοχή της (Dumas, Lawford, Tieu & Pratt, 2009). Σε αντίθεση με τα αναμενόμενα αποτελέσματα, οι πατρικές πρακτικές διαπαιδαγώγησης δεν φάνηκαν να σχετίζονται σημαντικά με την αφηγηματική ταυτότητα. Τέλος, σε συμφωνία με την ερευνητική υπόθεση, η επιτρεπτική μητρότητα βρέθηκε να σχετίζεται αρνητικά με την αιτιώδη και την χρονική συνοχή, ενώ αντίθετα από τα αναμενόμενα αποτελέσματα, το αυταρχικό μητρικό ύφος δεν σχετίστηκε με καμία κλίμακα της αφηγηματικής ταυτότητας.

8.6. 5^η Ερευνητική υπόθεση: Συσχέτιση ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και την Α.Ι.

Για την 5^η ερευνητική υπόθεση διερευνήθηκαν οι συσχετίσεις ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και τις διαστάσεις της Α.Ι.. Όπως απεικονίζεται και στον παρακάτω πίνακα, η επιτρεπτική πατρότητα σχετίζεται αρνητικά με όλες τις διαστάσεις της Α.Ι., επιβεβαιώνοντας την υπόθεση (Patock-Peckham et al., 2011). Αντίθετα, η υποστηρικτική πατρότητα δεν βρέθηκε να έχει καμία στατιστικώς σημαντική σχέση με τη Α.Ι. Η αυταρχική πατρότητα βρέθηκε να σχετίζεται σημαντικά αρνητικά μόνο με την υποκλίμακα των φυσικών απολαύσεων. Ως προς αντιλαμβανόμενες μητρικές πρακτικές, όπως αναμενόταν, η επιτρεπτική μητρότητα σχετίστηκε αρνητικά με όλες

τις διαστάσεις της Α.Ι. (Patock-Peckham et al., 2011). Η αυταρχική μητρότητα παρατηρήθηκε ότι σχετίζεται αρνητικά με την Α.Ι. και με τις υποκλίμακες των φυσικών απολαύσεων και της διαχείρισης χρημάτων. Η ερευνητική υπόθεση επιβεβαιώθηκε ως προς την σχέση της υποστηρικτικής μητρότητας με την Α.Ι. και τις υποκλίμακες των επιτευγμάτων, των φυσικών απολαύσεων και των κοινωνικών καταστάσεων, καθώς βρέθηκαν να σχετίζονται θετικά (Shen, Cheah & Yu, 2018).

Πίνακας 6. *Συσχετίσεις των γονικών πρακτικών και της Α.Ι.*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Αναβολή	-										
Ικανοποίηση											
2.Κατανάλωση	.617**										
Φαγητού											
3.Φυσικές	.683**	.294**	-								
Απολαύσεις											
4.Κοινωνικές	.575**	.231**	.286**	-							
Καταστάσεις											
5.Διαχείριση	.768**	.311**	.327**	.365**	-						
Χρημάτων											
6.Επίτευξη Στόχων	.727**	.237**	.494**	.247**	.438**	-					
7.Υποστηρικτικός	.143	.108	.082	.101	.064	.141	-				
Πατέρας											
8.Υποστηρικτική	.277**	.106	.268**	.229**	.143	.232**	.406**	-			
Μητέρα											
9.Αυταρχική	-.186*	-.117	-.241**	-.064	-.202*	.000	-.146	-.364**	-		
Μητέρα											
10.Αυταρχικός	-.088	.020	-.193*	.018	-.050	-.097	-.180*	-.095	.322**	-	
Πατέρας											
11.Επιτρεπτικός	-.358**	-.233**	-.229**	-.174*	-.323**	-.225**	.129	.007	.176*	-.067	-
Πατέρας											
12.Επιτρεπτική	-.316**	-.197*	-.192*	-.121	-.223**	-.313**	-.073	.013	-.030	.191*	.426**
Μητέρα											

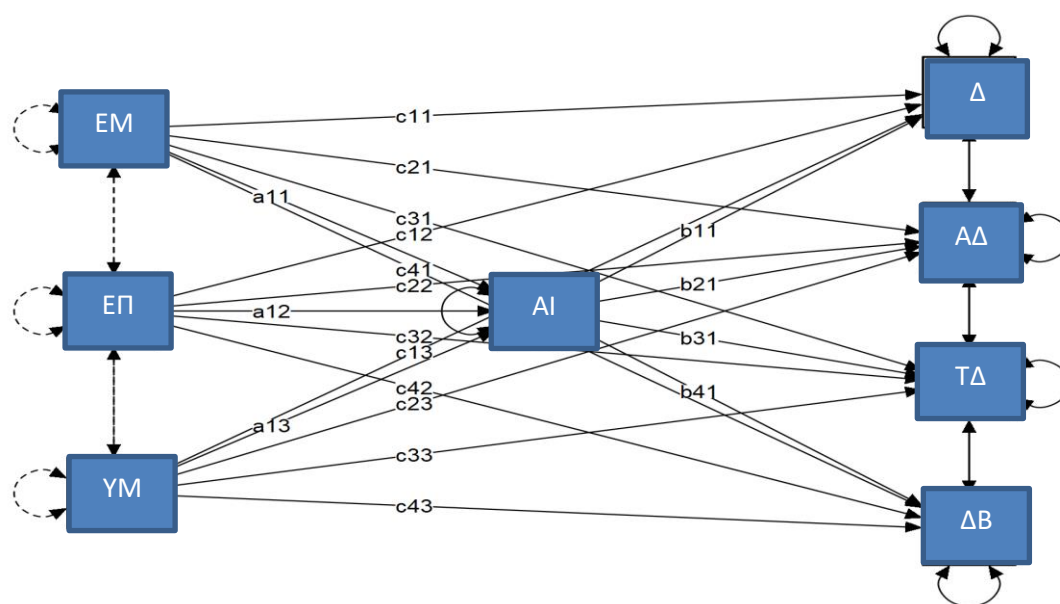
** $p < .01$, * $p < .05$

8.7. 6^η Ερευνητική υπόθεση: Ο διαμεσολαβητικός ρόλος της Α.Ι. στην σχέση ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και την συγκρότηση της ταυτότητας

Για να διερευνηθεί το ενδεχόμενο να ασκεί η ικανότητα της Α.Ι. διαμεσολαβητικό ρόλο ανάμεσα στις μεταβλητές του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους εφαρμόστηκε η διαδικασία bootstrapping σύμφωνα με τους Preacher και Hayes (2004). Στην διαδικασία

συμπεριελήφθησαν μόνο οι μεταβλητές που παρουσίασαν συσχέτιση μεταξύ τους, όπως παρουσιάστηκαν στους παραπάνω πίνακες. Σύμφωνα με τους Pesigan και Cheung (2020) η μέθοδος bootstrapping αποτελεί στην παρούσα φάση την πιο ενδεδειγμένη και δημοφιλή μέθοδο για την διερεύνηση διαμεσολαβητική σχέσης, καθώς έχει ικανοποιητική εφαρμογή σε πληθώρα καταστάσεων, τόσο για τις τυποποιημένες (standardized) όσο και για τις μη τυποποιημένες (unstandardized) τιμές της διαμεσολαβητικής σχέσης. Το μοντέλο διαμεσολάβησης παρουσιάζεται διαγραμματικά στο παρακάτω σχήμα, ενώ στους Πίνακες 10, 11 και 12 παρουσιάζονται αναλυτικά οι άμεσες, έμμεσες και οι συνολικές επιδράσεις των προβλεπτικών μεταβλητών στις προβλεπόμενες.

Σχήμα 1. Διαμεσολάβηση της Α.Ι. ανάμεσα στα γονικά στυλ και τις διαδικασίες συγκρότησης της ταυτότητας.

ΕΜ=Επιτρεπτική Μητρότητα, ΕΠ=Επιτρεπτική Πατρότητα, ΥΜ=Υποστηρικτική Μητρότητα, ΑΙ=Αναβολή Ικανοποίησης, Δ=Δέσμευση, ΑΔ=Μηρυκαστική Διερεύνηση, ΤΔ=Ταύτιση με την Δέσμευση, ΔΒ=Διερεύνηση σε Βάθος

Πίνακας 7. Άμεσες επιδράσεις του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους στις διεργασίες συγκρότησης ταυτότητας.

Άμεσες Επιδράσεις			Est.	SE B	z	LLCI	ULCI
Επιτρεπτική Μητρότητα	→		-1.46	0.68	-2.14*	-2.83	-0.01
Επιτρεπτική Πατρότητα	→	Δέσμευση	-0.66	0.76	-0.87	-2.42	0.96
Υποστηρικτική Μητρότητα	→		0.04	0.01	2.71*	0.01	0.07
Επιτρεπτική Μητρότητα	→		0.31	0.20	1.59	-.007	0.69
Επιτρεπτική Πατρότητα	→	Μηρυκαστική Διερεύνηση	-0.12	0.22	-0.55	-.002	0.35
Υποστηρικτική Μητρότητα	→		-.003	.004	-0.63	-.012	.006
Επιτρεπτική Μητρότητα	→		-0.17	0.14	-1.22	-0.46	0.11
Επιτρεπτική Πατρότητα	→	Ταύτιση με την Δέσμευση	-0.14	0.16	-0.90	-0.49	0.22
Υποστηρικτική Μητρότητα	→		.005	.003	1.73	.001	.011
Επιτρεπτική Μητρότητα	→		-0.54	0.29	-1.83	-1.02	0.07
Επιτρεπτική Πατρότητα	→	Διερεύνηση σε Βάθος	0.03	0.33	0.09	-0.73	0.84
Υποστηρικτική Μητρότητα	→		0.01	.006	2.23*	0.02	0.03

*p< .05,

Πίνακας 8. Έμμεσες επιδράσεις του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους στις διεργασίες συγκρότησης ταυτότητας.

Έμμεσες Επιδράσεις				Est.	SE B	z	LLCI	ULCI
Επιτρεπτική Μητρότητα	→ Αναβολή Ικανοποίησης	→ Δέσμευση		-0.50	0.24	-2.10*	-1.17	-0.10
		→ Μηρυκαστική Διερεύνηση		-0.74	0.30	-2.45*	-1.74	-0.13
		→ Ταύτιση με την Δέσμευση		0.01	0.00	2.65*	.003	0.03
		→ Διερεύνηση σε Βάθος		0.13	0.06	2.03*	.029	0.30
Επιτρεπτική Πατρότητα	→ Αναβολή Ικανοποίησης	→ Δέσμευση		0.19	0.08	2.39*	0.05	0.42
		→ Μηρυκαστική Διερεύνηση		-.004	.002	-2.52*	-.008	-.001
		→ Ταύτιση με την Δέσμευση		-0.11	0.05	-2.12*	-0.24	-.031
		→ Διερεύνηση σε Βάθος		-0.16	0.06	-2.54*	-0.35	-.037
Υποστηρικτική Μητρότητα	→ Αναβολή Ικανοποίησης	→ Δέσμευση		.003	.001	2.70*	.001	.007
		→ Μηρυκαστική Διερεύνηση		-0.14	0.08	-1.76	-0.40	-0.01
		→ Ταύτιση με την Δέσμευση		-0.21	0.11	-1.98*	-0.53	-0.05
		→ Διερεύνηση σε Βάθος		.004	.002	2.05*	8.07	0.01

*p< .05

Πίνακας 9. Συνολικές επιδράσεις του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους στις διεργασίες συγκρότησης ταυτότητας.

Συνολικές επιδράσεις		Est.	SE B	z	LLCI	ULCI
Επιτρεπτική Μητρότητα	→ Δέσμευση	-1.96	0.69	-2.82*	-3.38	-0.32
Επιτρεπτική Πατρότητα	→	-1.41	0.76	-1.84	-3.13	0.36
Υποστηρικτική Μητρότητα	→	0.05	.014	3.83*	.025	.079
Επιτρεπτική Μητρότητα	→ Μηρυκαστική Διερεύνηση	0.44	0.19	2.23*	.025	0.84
Επιτρεπτική Πατρότητα	→	0.07	0.22	0.34	-0.39	0.60
Υποστηρικτική Μητρότητα	→	-.007	.004	-1.65	-.016	.002
Επιτρεπτική Μητρότητα	→ Ταύτιση με την Δέσμευση	-.284	0.15	-1.94	-0.58	.040
Επιτρεπτική Πατρότητα	→	-0.30	0.16	-1.89	-0.67	.075
Υποστηρικτική Μητρότητα	→	.009	.003	2.88*	.002	.015
Επιτρεπτική Μητρότητα	→ Διερεύνηση σε Βάθος	-0.68	0.29	-2.33*	-1.21	-.025
Επιτρεπτική Πατρότητα	→	-0.18	0.32	-0.57	-1.00	0.57
Υποστηρικτική Μητρότητα	→	.018	.006	3.06*	.003	.033

* $p < .05$

Όπως φαίνεται και από τους παραπάνω πίνακες, ο διαμεσολαβητικός ρόλος της Α.Ι. παρατηρείται ανάμεσα στην επιτρεπτική μητρότητα και τις διαδικασίες της δέσμευσης, της μηρυκαστικής διερεύνησης και της διερεύνησης σε βάθος. Διαμεσολάβηση της Α.Ι. παρατηρείται, ακόμη, ανάμεσα στην υποστηρικτική μητρότητα και τις διαδικασίες της δέσμευσης, της ταύτισης με την δέσμευση και την διερεύνηση σε βάθος. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Α.Ι. ασκεί μερική διαμεσολάβηση (partial mediation) ανάμεσα στο γονικό ύφος και την δέσμευση, ενώ μερική διαμεσολάβηση παρατηρείται, επίσης, ανάμεσα στο υποστηρικτικό μητρικό ύφος και την διερεύνηση σε βάθος. Στις υπόλοιπες περιπτώσεις όπου παρατηρήθηκε διαμεσολάβηση, η τελευταία κατέστη ολοκληρωτική (total mediation).

Όπως προκύπτει από τις παραπάνω αναλύσεις, η 6^η ερευνητική υπόθεση βρίσκεται σε συμφωνία με τα παλαιότερα ερευνητικά δεδομένα όπου αναφέρεται ο διαμεσολαβητικός ρόλος της Α.Ι. ανάμεσα στην γονικότητα και την ψυχοκοινωνική προσαρμογή (Baker και Hoerger, 2012).

9. Συζήτηση

Παρελθούσες έρευνες έχουν επισημάνει ότι δεν είναι μόνο η υποκειμενική αίσθηση των νέων ενηλίκων ότι «ακροβατούν» ανάμεσα στην εφηβεία και την ενηλικίωση (Arnett 2000), αλλά ακόμα και των ίδιων των γονιών τους. Η παραμονή των αναδυόμενων ενηλίκων στην οικογενειακή οικία παρέτεινε την παρέμβαση των γονέων

στις διαδικασίες διαμόρφωσης της ταυτότητας των παιδιών τους, σε μια προσπάθεια να βοηθήσουν στην ομαλή μετάβαση των νέων από τον πειραματισμό και την διερεύνηση στην δέσμευση και την ανάληψη ευθυνών. Κατά αυτόν τον τρόπο παρατηρείται μια νέα δυναμική αλληλεπίδραση ανάμεσα στον γονέα που επιχειρεί να βοηθήσει και το ενήλικο παιδί που αγωνίζεται για την αυτονομία και την ανάληψη ενήλικων ρόλων (Nelson, Padilla-Walker, Christensen, Evans & Carroll, 2011).

Η βιβλιογραφία έχει δείξει ότι, αν και πλέον διαφορετικός, ο ρόλος του γονέα είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την διαμόρφωση της ταυτότητας του νέου ενήλικα. Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η βέλτιστη δυνατή κατανόηση της σχέσης ανάμεσα στο αντιλαμβανόμενο γονικό ύφος και τις διαδικασίες συγκρότησης της ταυτότητας σε πληθυσμό νέων Ελλήνων ενηλίκων, με βάση την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Επιπλέον, επιχειρήθηκε η διερεύνηση της σχέσης του αφηγηματικού είδους της ταυτότητας με το γονικό ύφος, προσθέτοντας σημαντικά στοιχεία στον ερευνητικό τομέα της ταυτότητας, όπου τα υπάρχοντα δεδομένα είναι ακόμα λιγοστά.

Ωστόσο αυτό που καθιστά πρωτότυπη την παρούσα έρευνα είναι η προσπάθεια να διερευνηθούν και άλλοι παράγοντες που μπορεί να επηρεάζουν την παραπάνω σχέση. Πιο συγκεκριμένα, βασιζόμενη στα ευρήματα των Baker & Hoerger (2012), η εν λόγω έρευνα πηγαίνοντας ένα βήμα παραπέρα μελέτησε τον διαμεσολαβητικό ρόλο της αυτορρυθμιστικής ικανότητας της αναβολής της ικανοποίησης ανάμεσα στις γονικές πρακτικές και στην διαμόρφωση της ταυτότητας (Berzonsky & Papini, 2014). Σύμφωνα με τον Dawd (2017), η ικανότητα της Α.Ι. αποτελεί ισχυρό προβλεπτικό παράγοντα πολλών θετικών εκβάσεων στην ζωή, ενώ σύμφωνα με τους Berzonsky και Papini (2014) μία από αυτές τις θετικές εκβάσεις είναι η συγκρότηση ισχυρών δεσμεύσεων και συνεκτικής ταυτότητας.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας επιβεβαίωσαν την 1^η υπόθεση και την υπάρχουσα βιβλιογραφία, καθώς βρέθηκε ότι η υψηλή ικανότητα της Α.Ι. σχετίζεται σημαντικά θετικά με τις διαδικασίες συγκρότησης της ταυτότητας, ενώ αντίθετα η μειωμένη ικανότητα Α.Ι. σχετίζεται αρνητικά (Berzonsky, 2011; Shirai, Nakamura & Katsuma, 2016). Τα ευρήματα αυτά μπορούν να εξηγηθούν ενδεχομένως από την υπόθεση ότι η ικανότητα κάποιου να αντιστέκεται στους άμεσους πειρασμούς και να διατηρεί στοχοκατευθυνόμενες πράξεις και σκέψεις σχετίζεται με ένα δομημένο και συνεκτικό εσωτερικευμένο σύστημα αξιών και πεποιθήσεων (Berzonsky, 1997). Ειδικότερα, κατά τον Berzonsky (1997) η εξωτερικά ελεγχόμενη συμπεριφορά αυτορρύθμισης των πρώτων ετών ζωής εσωτερικεύεται σταδιακά από το άτομο, καθώς

προβάλλονται οι πεποιθήσεις και οι στόχοι των σημαντικών άλλων. Εάν το άτομο δεν κατορθώσει να διαμορφώσει ένα σταθερό και συνεκτικό σύστημα προτύπων, τότε επιδιώκει συνεχώς να δημιουργεί εντυπώσεις στους σημαντικούς άλλους, με τις ενέργειές του να βασίζονται πολλές φορές σε περιστασιακούς παράγοντες και αμοιβές. Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν τα άτομα που παρουσιάζουν διάχυτο/αποφευκτικό στυλ ταυτότητας.

Η 2^η υπόθεση επιβεβαιώθηκε μερικώς, δεδομένου ότι παρατηρήθηκε συσχέτιση μόνο ανάμεσα στην Α.Ι. και την Αιτιώδη και Χρονολογική Συνοχή. Δεν παρατηρήθηκε συσχέτιση, όμως, ανάμεσα στην Α.Ι., την Επίγνωση της Αφηγηματικής Ταυτότητας και την Θεματική Συνοχή, όπως αναμενόταν. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εν λόγω υπόθεση βασίστηκε στην θεωρία των Metcalfe και Mischel (1999) κατά την οποία το «ψυχρό/γνωστικό σύστημα» της αυτορρύθμισης είναι ικανό να «υφάνει» μια συνεκτική αφήγηση των βιωμένων εμπειριών, σκέψεων και συναισθημάτων. Δεδομένου ότι δεν υφίσταται ανάλογη εφαρμοσμένη έρευνα που να αναιρεί ή να επιβεβαιώνει την θεωρία, γίνεται αντιληπτή η σημασία των ευρημάτων της παρούσας στον τομέα της αφηγηματικής ταυτότητας και της Α.Ι..

Μια πιθανή ερμηνεία των παραπάνω ευρημάτων θα ήταν εφικτό να δοθεί μέσα από τις ίδιες τις αναφορές των Metcalfe και Mischel (1999). Οι ερευνητές αναφέρουν ότι η ανθρώπινη μνήμη μπορεί να γίνει κατανοητή μέσα από την αλληλεπίδραση δύο αλληλεπιδρόντων συστημάτων. Το ένα εδράζει στην αμυγδαλή («θερμό σύστημα») και το άλλο στον ιππόκαμπο («ψυχρό σύστημα»). Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι το ψυχρό σύστημα εμπλέκει όχι μόνο τον ιππόκαμπο, αλλά και τον μετωπιαίο και άλλες περιοχές του φλοιού που είναι υπεύθυνες για την κατανόηση, την ανωτέρου επιπέδου σκέψη, τον μελλοντικό σχεδιασμό και την εργαζόμενη μνήμη. Ως εκ τούτου, γίνεται αντιληπτό ότι η ικανότητα να κατανοεί κανείς τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται αιτιολογικά και χρονικά τα γεγονότα της ζωής του μπορεί να σχετίζεται και με την ικανότητα της Α.Ι.. Παρ' όλα αυτά δεν είναι ξεκάθαροι οι λόγοι για τους οποίους δεν παρατηρήθηκε συσχέτιση της Α.Ι. τόσο με την επίγνωση της αφηγηματικής ταυτότητας όσο και με την θεματική συνοχή. Το εύρημα αυτό χρήζει περαιτέρω διερεύνησης σε μελλοντικές μελέτες.

Ως προς την 3^η και 4^η υπόθεση τα ευρήματα της στατιστικής ανάλυσης ήταν αντιφατικά. Πιο συγκεκριμένα, η θετική συσχέτιση που βρέθηκε ανάμεσα στο υποστηρικτικό γονικό ύφος και την συγκρότηση ταυτότητας, καθώς και η αρνητική σχέση της τελευταίας με το επιτρεπτικό γονικό ύφος συνάδουν με την υπάρχουσα

βιβλιογραφία (Soenens, Berzonsky, Dunkel & Papini, 2011). Όπως αναμενόταν, τα σταθερά όρια, η ζεστασιά και η αγάπη από τους γονείς σχετίστηκαν με την δέσμευση, την ταύτιση με την δέσμευση και την διερεύνηση σε βάθος, ενώ οι υποστηρικτικές πατρικές πρακτικές σχετίστηκαν αρνητικά με τον μηρυκασμό κατά την αναζήτηση επιλογών (μηρυκαστική διερεύνηση). Αντίθετα, τα ασαφή όρια, η ελλιπής καθοδήγηση και οι επιτρεπτικές συνολικά πρακτικές των γονέων σχετίστηκαν αρνητικά με την δέσμευση και την ταύτιση με την δέσμευση, αλλά αρνητικά με την Επαναξιολόγηση της δέσμευσης. Η επιτρεπτική μητρότητα -αλλά όχι η πατρότητα- φάνηκε να σχετίζεται σημαντικά με την μηρυκαστική διερεύνηση και την διερεύνηση σε βάθος. Σε αντίθεση με τα αναμενόμενα αποτελέσματα, το αυταρχικό ύφος τόσο του πατέρα όσο και της μητέρας δεν φάνηκε να σχετίζεται σημαντικά με τις διαδικασίες συγκρότησης της ταυτότητας.

Μια προσπάθεια ερμηνείας των ευρημάτων αυτών θα μπορούσε, πιθανώς, να βασιστεί στο τρόπο που αντιλαμβάνονται οι νέοι ενήλικες Έλληνες την έννοια του αυταρχικού γονέα, καθώς η τελευταία αποκτά διαφορετική σημασία ανάλογα με το πολιτισμικό πλαίσιο. Για παράδειγμα, σε παλαιότερες έρευνες έχει επισημανθεί ακόμη και η θετική χροιά των αυταρχικών πρακτικών, καθώς ο αυστηρός έλεγχος και η πειθαρχία γίνονται αντιληπτά ως ενδιαφέρον και προστατευτικότητα εκ μέρους των γονέων (Bornstein & Zlotnik, 2008). Σε ορισμένα πολιτισμικά πλαίσια μάλιστα ο αυστηρός αυτός έλεγχος θεωρείται ότι οδηγεί σε επιθυμητά στοιχεία, όπως η αυτοπεποίθηση και ο αυτοέλεγχος. Μια διαφορετική πιθανή εξήγηση θα ήταν η ύπαρξη προστατευτικών παραγόντων που λειτουργούν ως αμυντικός μηχανισμός απέναντι στην αυταρχικότητα των γονέων κατά την συγκρότηση του εαυτού. Σε κάθε περίπτωση, το ερευνητικό αυτό αποτέλεσμα δημιουργεί αμφιβολίες και προκαλεί την περιέργεια για μια πιο σαφή εξήγηση σε μελλοντικές έρευνες.

Ως προς την σχέση του αντιλαμβανόμενου γονικού ύφους με το αφηγηματικό μοντέλο της ταυτότητας φάνηκε να συμβαδίζει με παλαιότερα ευρήματα, επιβεβαιώνοντας εν μέρει την 4^η υπόθεση (Dumas, Lawford, Tieu & Pratt, 2009). Το πατρικό ύφος ανατροφής γενικότερα δεν φάνηκε να σχετίζεται σημαντικά με την συγκρότηση του αφηγηματικού είδους της ταυτότητας. Από την άλλη, βρέθηκε ότι το υποστηρικτικό μητρικό ύφος σχετίζεται τόσο με την επίγνωση της αφηγηματικής ταυτότητας όσο και με την συνοχή της, ενώ το επιτρεπτικό μητρικό ύφος σχετίστηκε αρνητικά μόνο με την χρονική συνοχή.

Οι παράγοντες που καθιστούν στατιστικώς μη σημαντική την σχέση ανάμεσα στο πατρικό γονικό στυλ και την συγκρότηση της αφηγηματικής ταυτότητας θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο προς διερεύνηση στο μέλλον. Ενδεικτικά, μια πιθανή εξήγηση στο εν λόγω εύρημα είναι ο χρόνος που αφιερώνει η μητέρα, από την νηπιακή ακόμα ηλικία του παιδιού, σε δραστηριότητες που ενισχύουν τις αφηγηματικές δεξιότητες, όπως ανάγνωση παραμυθιών, αναστοχασμός και συζήτηση σχετικά με το πρόγραμμα της ημέρας, τις δραστηριότητες στο σχολικό πλαίσιο και άλλα. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται από το ενδιαφέρον εύρημα της παρούσας έρευνας σύμφωνα με το οποίο οι νέοι ενήλικες με μητέρες -αλλά όχι πατέρες- υψηλού μορφωτικού επιπέδου παρουσίασαν υψηλότερη αφηγηματική συνολική συνοχή συγκριτικά με αυτούς με μητέρες χαμηλότερου μορφωτικού επιπέδου. Θα ήταν σκόπιμη μελλοντικά η περαιτέρω διερεύνηση του ρόλου που διαδραματίζει το γνωστικό υπόβαθρο των γονέων στην συγκρότηση της αφηγηματικής ταυτότητας, καθώς και στις αφηγηματικές δεξιότητες και τεχνικές που την ενισχύουν.

Σχετικά με την 5^η ερευνητική υπόθεση, όπως αναμενόταν, το επιτρεπτικό γονικό ύφος και η αυταρχική μητρότητα σημείωσαν αρνητική συσχέτιση με την ικανότητα της Α.Ι. (Patock-Peckham et al., 2011; Shen, Cheah & Yu, 2018). Από την άλλη, το υποστηρικτικό μητρικό ύφος παρουσίασε θετική συσχέτιση με την υπό μελέτη αυτορρυθμιστική ικανότητα, όπως αναμενόταν (Shen, Cheah & Yu, 2018). Ενδιαφέρον εύρημα αποτελεί ότι οι υποστηρικτικές και αυταρχικές πατρικές πρακτικές δεν σχετίστηκαν σημαντικά με την αναβολή της ικανοποίησης, κάτι που έρχεται σε αντίφαση με τα έως τώρα δεδομένα. Οι λόγοι για τους οποίους θα μπορούσαν η αδιαφορία και τα ασαφή όρια εκ μέρους του πατέρα να επηρεάσουν αρνητικά την ικανότητα Α.Ι. έχουν γίνει αντιληπτοί μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας στην παρούσα έρευνα. Η απουσία καθοδήγησης και των καθορισμένων ορίων στην συμπεριφορά διαμορφώνει απρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη αυτορρυθμιστικών συμπεριφορών. Ωστόσο, οι λόγοι για τους οποίους οι αυταρχικές και υποστηρικτικές πατρικές πρακτικές δεν φάνηκαν να επηρεάζουν σημαντικά την ικανότητα της Α.Ι. των νέων ενηλίκων χρήζουν περαιτέρω διερεύνησης.

Τέλος, κατά την διερεύνηση του διαμεσολαβητικού ρόλου της Α.Ι. ανάμεσα στο γονικό ύφος και την συγκρότηση ταυτότητας (6^η υπόθεση), επιβεβαιώθηκε ότι σε ορισμένες περιπτώσεις η αυτορρυθμιστική ικανότητα μπορεί να μειώσει την προβλεπτική ικανότητα του γονικού ύφους έναντι των διεργασιών της συγκρότησης της ταυτότητας (Baker και Hoerger, 2012). Πιο συγκεκριμένα, τα ερευνητικά

αποτελέσματα έδειξαν ότι η Α.Ι. λειτουργεί διαμεσολαβητικά στην σχέση ανάμεσα στο υποστηρικτικό μητρικό ύφος, την δέσμευση, την ταύτιση με την δέσμευση και την διερεύνηση σε βάθος. Επίσης, διαμεσολάβηση της Α.Ι. παρατηρείται ανάμεσα στο επιτρεπτικό μητρικό ύφος, την δέσμευση, την μηρυκαστική διερεύνηση και την διερεύνηση σε βάθος. Το τελευταίο εύρημα αναδεικνύει την σημασία της Α.Ι. ως προστατευτικού παράγοντα έναντι των επιτρεπτικών πρακτικών της μητέρας (Connell & Francis, 2014). Συνεπώς η ικανότητα αντίστασης στους άμεσους πειρασμούς από έναν νέο ενήλικα θα μετρίαζε την αρνητική επίδραση της επιτρεπτικής μητρότητας κατά την διαδικασία της ενδεδειγμένης διερεύνησης των επιλογών (διερεύνηση σε βάθος). Επιπλέον, η υψηλή Α.Ι. θα ήταν εφικτό να μετριάσει την επίδραση των εν λόγω πρακτικών στον μηρυκασμό των επιλογών (μηρυκαστική διερεύνηση).

Ακόμη, δεδομένου ότι η διερεύνηση σε βάθος και η ταύτιση με την δέσμευση αποτελούν τα δυο μεταβατικά στάδια από τον κύκλο της διερεύνησης στον κύκλο των δεσμεύσεων και αντίστροφα (καθώς δεν υφίσταται γραμμική σχέση ανάμεσα στους κύκλους) (Zacarés & Iborra, 2015) γίνεται αντιληπτή η σημασία της αυτορρυθμιστικής ικανότητας για την επιτυχή μετάβαση και ολοκλήρωση των διαδικασιών αυτών. Τα εν λόγω ευρήματα δημιουργούν γόνιμο έδαφος για περαιτέρω μελέτες αναφορικά με την σημασία της Α.Ι. στην συγκρότηση της ταυτότητας και τον σχεδιασμό ανάλογων παρεμβάσεων για την ανάπτυξη των αυτορρυθμιστικών ικανοτήτων ακόμα και κατά την αναδυόμενη ενηλικίωση.

9.1. Περιορισμοί και εφαρμογές

Εάν και η παρούσα έρευνα παρέχει σημαντικά ευρήματα και προσθήκες στην ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία είναι σημαντικό να αναφερθούν ορισμένοι περιορισμοί της. Ο βασικότερος ίσως περιορισμός της έρευνας αφορά στις κλίμακες που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της Α.Ι. και της αφηγηματικής ταυτότητας. Η μετάφρασή τους πραγματοποιήθηκε από τον ίδιο τον ερευνητή, ενώ τα ερωτηματολόγια δεν ήταν σταθμισμένα στον ελληνικό πληθυσμό. Εντούτοις, κατά τον έλεγχο εσωτερικής αξιοπιστίας των ερωτηματολογίων ο δείκτης Cronbach's α είχε μικρές αποκλίσεις από εκείνον των αρχικών ερωτηματολογίων. Δεύτερον, το δείγμα αποτελούταν κατά το μεγαλύτερο ποσοστό από γυναίκες, με αποτέλεσμα να καθίσταται ανέφικτη η εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων ως προς τις διαφυλικές διαφοροποιήσεις στις μεταβλητές. Παρόμοιος περιορισμός παρατηρήθηκε και ως προς τα άλλα δημογραφικά στοιχεία, με εξαίρεση το μορφωτικό επίπεδο των γονέων.

Αντίστοιχες μελέτες στο μέλλον θα πρέπει να αξιοποιήσουν μεγαλύτερο αριθμητικά δείγμα και πιο αντιπροσωπευτικότερο ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά.

Τρίτος σημαντικός περιοριστικός παράγοντας είναι ότι η δειγματοληψία πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο της «χιονοστιβάδας» για το δείγμα που συμμετείχε στην γραπτή χορήγηση, ενώ η ηλεκτρονική χορήγηση πραγματοποιήθηκε με δείγμα «ευκολίας». Ως εκ τούτου το δείγμα που προέκυψε αποτελούταν εξ ολοκλήρου από φοιτητικό πληθυσμό και δεν είναι αντιπροσωπευτικό του ηλικιακού πληθυσμού 18-25 ετών. Συνεπώς, μελλοντικές έρευνες θα έπρεπε να πραγματοποιήσουν απλή τυχαία δειγματοληψία για την εξαγωγή πιο αντικειμενικών αποτελεσμάτων.

Παρά τους περιορισμούς της, όλα τα παραπάνω ευρήματα της έρευνας αναδεικνύουν τον ρόλο των γονέων και την σημασία της δια βίου εκπαίδευσης, καθοδηγητικής υποστήριξης και ενημέρωσής τους σχετικά με θέματα ψυχοκοινωνικής, γνωστικής και συναισθηματικής ανάπτυξης των παιδιών, των εφήβων ακόμη και των νέων ενηλίκων. Τα αποτελέσματα μπορούν να εφαρμοστούν σε σχολές γονέων, προγράμματα αυτορρύθμισης, εκπαιδευτικά σεμινάρια για γονείς και εκπαιδευτικούς, καθώς και σε ομάδες ψυχοεκπαίδευσης εφήβων και νέων ενηλίκων. Η εν λόγω έρευνα επισημαίνει την ανάγκη διαμόρφωσης προγραμμάτων αυτορρύθμισης και ένταξης τους στην προσχολική ακόμη αγωγή, πλαισιωμένα παράλληλα με την ανάλογη βιωματική εκπαίδευση των γονέων γύρω από τις υποστηρικτικές πρακτικές που δημιουργούν ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την διαμόρφωση ολοκληρωμένης ταυτότητας.

Παράλληλα με το εύρος των εφαρμογών της παρούσας έρευνας, τα ευρήματά της γεννούν και ένα πλήθος ερωτημάτων. Ενδιαφέρον εύρημα αποτελεί η μη σημαντική συσχέτιση της Α.Ι. με την διερεύνηση σε εύρος. Αναλογιζόμενοι ότι η Α.Ι. σχετίστηκε με όλες τις υποκλίμακες της δέσμευσης και της διερεύνησης πλην της διερεύνησης σε εύρος, θα μπορούσε κανείς να υποθέσει ότι η υπομονή και η προσεκτική εξέταση των δεδομένων στην ζωή χωρίς παρορμητικότητα δεν συνδέεται απαραίτητα με την διερεύνηση ενός μεγάλου εύρους επιλογών (διερεύνηση σε εύρος), αλλά με την περαιτέρω προσεκτική επεξεργασία των επιλογών που ήδη έχουν γίνει στην ζωή του νέου (διερεύνηση σε βάθος). Το τελευταίο αυτό εύρημα εγείρει το ενδιαφέρον για μελλοντικές έρευνες, αναφορικά με την σχέση του χαοτικού όγκου πληροφοριών-επιλογών στην σύγχρονη δυτική κοινωνία και την ικανότητα να παραμένει κάποιος προσανατολισμένος σε μελλοντικούς στόχους.

Επίσης, ως προς την σχέση της Α.Ι. με την αφηγηματική ταυτότητα δεν είναι ξεκάθαροι οι λόγοι για τους οποίους δεν παρατηρήθηκε συσχέτιση της Α.Ι. τόσο με την

επίγνωση της αφηγηματικής ταυτότητας όσο και με την θεματική συνοχή. Αντίθετα, φάνηκε πως η αιτιολογική και χρονική συνοχή στην αφήγηση των γεγονότων σχετίζεται με την ικανότητα της Α.Ι.. Το εύρημα αυτό χρήζει περαιτέρω διερεύνησης σε μελλοντικές μελέτες με σκοπό την αναζήτηση των παραγόντων που συνδέουν την Α.Ι. με τον χρόνο και την αιτία στον αυτοβιογραφικό συλλογισμό.

Τέλος, όπως προαναφέρθηκε, θα ήταν σημαντικό αν μελλοντικές έρευνες εστίαζαν στους προστατευτικούς παράγοντες από το αυταρχικό πατρικό και μητρικό ύφος κατά την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη, καθώς και στον ρόλο του πατέρα στην πορεία της συγκρότησης της ταυτότητας του νέου ενήλικα.

Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αντωνοπούλου Α. και Τσίτσας Γ. (2011). Η διερεύνηση της γονεϊκής τυπολογίας της ελληνίδας μητέρας: Στάθμιση του ερωτηματολογίου Parenting styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). *Επιστήμες Αγωγής*, 51-60
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Α. (2009) . Τυπολογία του Έλληνα πατέρα με βάση τον τρόπο διαπαιδαγώγησης των παιδιών του: Προσαρμογή και στάθμιση του ερωτηματολογίου: Parenting styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). *Επιστήμες Αγωγής*, 4, 8-23.
- Σπαντιδάκη-Κυριαζή, Φ., & Γράψας, Ε. (2017). Αναπτυξιακές Προκλήσεις για τους Νέους Ενήλικες: Δεσμοί και Ταυτότητα. *Education Sciences*, 2017(1), 77-92.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Amsel, A. (1992). Frustration theory: Many years later. *Psychological Bulletin*, 112(3), 396–399. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.112.3.396>
- Anokhin, A. P., Golosheykin, S., Grant, J. D., & Heath, A. C. (2011). Heritability of delay discounting in adolescence: a longitudinal twin study. *Behavior genetics*, 41(2), 175-183. <https://doi.org/10.1007/s10519-010-9384-7>
- Arnett, J.J. (2000) Emerging Adulthood: a theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, 55(5), 98 106. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Baker, C. N., & Hoerger, M. (2012). Parental child-rearing strategies influence self-regulation, socio-emotional adjustment, and psychopathology in early adulthood: Evidence from a retrospective cohort study. *Personality and individual differences*, 52(7), 800-805. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.12.034>
- Barlow, D., & Durand, V. (2011). *Abnormal psychology: An integrative approach*. Nelson Education.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, 4(1p2), 1. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/h0030372>
- Berzonsky, M. D. (1997). Identity development, control theory, and self-regulation: An individual differences perspective. *Journal of Adolescent Research*, 12(3), 347-353. <https://doi.org/10.1177/0743554897123003>

- Berzonsky, M. D. (1989). Identity style: Conceptualization and measurement. *Journal of adolescent research*, 4(3), 268-282. <https://doi.org/10.1177%2F074355488943002>
- Berzonsky, M. (2011). A social-cognitive perspective on identity construction. In S. J. Schwartz, K. Luyckx, & V. L. Vignoles (Eds.), *Handbook of identity theory and research* (pp. 55–76). New York: Springer. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9_3
- Berzonsky, M. D., & Papini, D. R. (2014). Identity processing styles and value orientations: The mediational role of self-regulation and identity commitment. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 14(2), 96–112. <https://doi.org/10.1080/15283488.2013.858228>
- Beyers, W., & Goossens, L. (2008). Dynamics of perceived parenting and identity formation in late adolescence. *Journal of adolescence*, 31(2), 165-184. DOI: 10.1016/j.adolescence.2007.04.003
- Bornstein, D. Zlotnik, in *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development*, 2008
- Botvin, G. J., Griffin, K. W., & Nichols, T. D. (2006). Preventing youth violence and delinquency through a universal school-based prevention approach. *Prevention science*, 7(4), 403-408. DOI: 10.1007/s11121-006-0057-y
- Buckholtz, J. W., Treadway, M. T., Cowan, R. L., Woodward, N. D., Li, R., Ansari, M. S., ... & Kessler, R. M. (2010). Dopaminergic network differences in human impulsivity. *Science*, 329(5991), 532-532. DOI 10.1126/science.1185778
- Byrne, K. A., & Worthy, D. A. (2015). Gender differences in reward sensitivity and information processing during decision-making. *Journal of Risk and Uncertainty*, 50(1), 55-71. DOI:10.1007/s11166-015-9206-7
- Cierpka, A. (2014). Narrative identity of adolescents and family functioning. *Psychology of Language and Communication*, 18(3), 263-279. DOI:10.2478/plc-2014-0018
- Cleveland, E. S., Reese, E., & Grolnick, W. S. (2007). Children's engagement and competence in personal recollection: Effects of parents' reminiscing goals. *Journal of Experimental Child Psychology*, 96(2), 131-149. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2006.09.003>

- Coccaro, E. F., Fanning, J. R., Phan, K. L., & Lee, R. (2015). Serotonin and impulsive aggression. *CNS spectrums*, 20(3), 295-302.
DOI: <https://doi.org/10.1017/S1092852915000310>
- Connell, L. E., & Francis, L. A. (2014). Positive parenting mitigates the effects of poor self-regulation on body mass index trajectories from ages 4–15 years. *Health Psychology*, 33(8), 757. doi: 10.1037/hea0000014
- Crocetti, E., Branje, S., Rubini, M., Koot, H. M., & Meeus, W. (2017). Identity processes and parent–child and sibling relationships in adolescence: A five-wave multi-informant longitudinal study. *Child Development*, 88(1), 210-228. <https://doi.org/10.1111/cdev.12547>
- Crocetti, E., Erentaitė, R., & Žukauskienė, R. (2014). Identity styles, positive youth development, and civic engagement in adolescence. *Journal of youth and adolescence*, 43(11), 1818-1828. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0100-4>
- Crocetti, E., Luyckx, K., Scrignaro, M., & Sica, L. S. (2011). Identity formation in Italian emerging adults: A cluster-analytic approach and associations with psychosocial functioning. *European Journal of Developmental Psychology*, 8(5), 558-572. <https://doi.org/10.1080/17405629.2011.576858>
- Crocetti, E., Rubini, M., & Meeus, W. (2008). Capturing the dynamics of identity formation in various ethnic groups: Development and validation of a three-dimensional model. *Journal of adolescence*, 31(2), 207-222. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2007.09.002>
- Dalley, J. W., & Roiser, J. P. (2012). Dopamine, serotonin and impulsivity. *Neuroscience*, 215, 42-58.
<https://doi.org/10.1016/j.neuroscience.2012.03.065>
- Dawd AM (2017) Delay of Gratification: Predictors and Measurement Issues. *Acta Psychopathol* 3:81. doi: 10.4172/2469-6676.100153
- Dumas, T. M., Lawford, H., Tieu, T. T., & Pratt, M. W. (2009). Positive parenting in adolescence and its relation to low point narration and identity status in emerging adulthood: A longitudinal analysis. *Developmental Psychology*, 45(6), 1531. DOI: 10.1037/a0017360
- Dutta, R., & Truax, J. (2018). How Pervasive are Procrastination and Delay Behaviors in Young Adults and What is the Role of Perceived Parenting?. *North American Journal of Psychology*, 20(2), p355-382.

- Erikson, E. (1968). Youth: Identity and crisis. New York, NY: WW.
<https://doi.org/10.1002/bs.3830140209>
- Fivush, R., Brotman, M. A., Buckner, J. P., & Goodman, S. H. (2000). Gender differences in parent-child emotion narratives. *Sex roles*, 42(3-4), 233-253. <https://doi.org/10.1023/A:1007091207068>
- Fivush, R., Habermas, T., Waters, T. E., & Zaman, W. (2011). The making of autobiographical memory: Intersections of culture, narratives and identity. *International Journal of Psychology*, 46(5), 321-345. DOI: 10.1080/00207594.2011.596541
- Göllner, L. M., Ballhausen, N., Kliegel, M., & Forstmeier, S. (2018). Delay of gratification, delay discounting and their associations with age, episodic future thinking, and future time perspective. *Frontiers in psychology*, 8, 2304. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.02304>
- Gregorios-Pippas, L., Tobler, P. N., & Schultz, W. (2009). Short-term temporal discounting of reward value in human ventral striatum. *Journal of neurophysiology*, 101(3), 1507-1523. doi: 10.1152/jn.90730.2008
- Habermas, T. (2007). How to tell a life: The development of the cultural concept of biography. *Journal of Cognition and Development*, 8(1), 1-31. https://doi.org/10.1207/s15327647jcd0801_1
- Habermas, T., & Bluck, S. (2000). Getting a life: the emergence of the life story in adolescence. *Psychological bulletin*, 126(5), 748. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.126.5.748>
- Hallford, D. J., & Mellor, D. (2017). Development and validation of the Awareness of Narrative Identity Questionnaire (ANIQ). *Assessment*, 24(3), 399-413. <https://doi.org/10.1177/1073191115607046>
- Hoerger, M., Quirk, S. W., & Weed, N. C. (2011). Development and validation of the Delaying Gratification Inventory. *Psychological assessment*, 23(3), 725. <https://doi.org/10.1037/a0023286>
- Hong, F., Doan, S. N., Lopez, A., & Evans, G. W. (2017). Relations among Temperament, Self-regulatory Strategies and Gender in Predicting Delay of Gratification. *Frontiers in psychology*, 8, 1925. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01925>
- Johnson, W. L., Giordano, P. C., Longmore, M. A., & Manning, W. D. (2016). Parents, identities, and trajectories of antisocial behavior from adolescence to young

- adulthood. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 2(4), 442-465. <https://doi.org/10.1007/s40865-016-0044-3>
- Kaniušonytė, G., & Žukauskienė, R. (2018). Relationships with parents, identity styles, and positive youth development during the transition from adolescence to emerging adulthood. *Emerging adulthood*, 6(1), 42-52. <https://doi.org/10.1177/2167696817690978>
- Kimmes, J. G., & Heckman, S. J. (2017). Parenting styles and college enrollment: A path analysis of risky human capital decisions. *Journal of Family and Economic Issues*, 38(4), 614-627. DOI: 10.1007/s10834-017-9529-4
- Köber, C., Schmiedek, F., & Habermas, T. (2015). Characterizing lifespan development of three aspects of coherence in life narratives: A cohort-sequential study. *Developmental Psychology*, 51(2), 260. <https://doi.org/10.1037/a0038668>
- Krettenauer, T. (2005). The role of epistemic cognition in adolescent identity formation: Further evidence. *Journal of youth and adolescence*, 34(3), 185-198. <https://doi.org/10.1007/s10964-005-4300-9>
- Kross, E., Mischel, W., & Shoda, Y. (2010). Enabling self-control: A cognitive-affective processing system approach to problematic behavior. In J. E. Maddux & J. P. Tangney (Eds.), *Social psychological foundations of clinical psychology* (pp. 375-394). New York, NY, US: The Guilford Press.
- Lehrer, J. (2009). The Secret of Self Control. *The New Yorker*, 18. doi: 10.1038/451512a.
- Löckenhoff, C. E., O'Donoghue, T., & Dunning, D. (2011). Age differences in temporal discounting: The role of dispositional affect and anticipated emotions. *Psychology and aging*, 26(2), 274. <https://doi.org/10.1037/a0023280>
- Luyckx, K., Schwartz, S. J., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I., & Goossens, L. (2008). Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality*, 42, 58–82. doi:10.1016/j.jrp.2007.04.004
- Luyckx, K., Goossens, L., & Soenens, B. (2006). A developmental contextual perspective on identity construction in emerging adulthood: Change dynamics in commitment formation and commitment evaluation. *Developmental Psychology*, 42(2), 366–380. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.42.2.366>

- Luyckx, K., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L., & Berzonsky, M. D. (2007). Parental psychological control and dimensions of identity formation in emerging adulthood. *Journal of Family Psychology*, 21(3), 546. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.3.546>
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Parent-child interaction. *PH Mussen (Series Ed.) & EM Hetherington (Vol. Ed.), Handbook of child psychology*, 4, 1-101.
- Majumder, M. A. (2016). The impact of parenting style on children's educational outcomes in the United States. *Journal of Family and Economic Issues*, 37(1), 89-98. <https://doi.org/10.1007/s10834-015-9444-5>
- Makkar, A., & Arya, B. (2017). Gratification Delay and Parenting Behaviour: A Study on Pre-School Children. *Indian Journal of Psychological Science*, 6(1), 60-67.
- Mannerström, R., Hautamäki, A., & Leikas, S. (2017). Identity status among young adults: Validation of the Dimensions of Identity Development Scale (DIDS) in a Finnish sample. *Nordic Psychology*, 69(3), 195-213. <https://doi.org/10.1080/19012276.2016.1245156>
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of personality and social psychology*, 3(5), 551. <https://doi.org/10.1037/h0023281>
- Mastrotheodoros, S., & Motti-Stefanidi, F. (2017). Dimensions of Identity Development Scale (DIDS): A test of longitudinal measurement invariance in Greek adolescents. *European Journal of Developmental Psychology*, 14(5), 605-617. <https://doi.org/10.1080/17405629.2016.1241175>
- McAdams, D. P. (1989). The development of a narrative identity. In *Personality psychology* (pp. 160-174). Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4684-0634-4_12
- McAdams, D. P. (2018). Narrative Identity: What Is It? What Does It Do? How Do You Measure It?. *Imagination, cognition and personality*, 37(3), 359-372. <https://doi.org/10.1177/0276236618756704>
- McAdams, D. P., & Cox, K. S. (2010). Self and identity across the life span. *The Handbook of Life-Span Development*. <https://doi.org/10.1002/9780470880166.hlsd002006>
- McAdams, D. P., & McLean, K. C. (2013). Narrative identity. *Current directions in psychological science*, 22(3), 233-238. <https://doi.org/10.1177/0963721413475622>

- McLean, K. C. (2005). Late adolescent identity development: narrative meaning making and memory telling. *Developmental psychology*, 41(4), 683. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.41.4.683>
- McLean, K. C. (2008). Stories of the young and the old: Personal continuity and narrative identity. *Developmental Psychology*, 44(1), 254. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.44.1.254>
- McLean, K. C., & Pasupathi, M. (2012). Processes of identity development: Where I am and how I got there. *Identity*, 12(1), 8-28. <https://doi.org/10.1080/15283488.2011.632363>
- McClelland, D. C., Atkinson, J. W., Clark, R. A., & Lowell, E. L. (1953). Century psychology series. The achievement motive. Appleton-Century-Crofts. <https://doi.org/10.1037/11144-000>
- Merianos, A. L., King, K. A., Vidourek, R. A., & Nabors, L. A. (2015). Recent alcohol use and binge drinking based on authoritative parenting among Hispanic youth nationwide. *Journal of Child and Family Studies*, 24(7), 1966-1976.60-67. <https://doi.org/10.1007/s10826-014-9996-2>
- Metcalf, J., & Mischel, W. (1999). A hot/cool-system analysis of delay of gratification: Dynamics of willpower. *Psychological Review*, 106, 3-19. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.106.1.3>
- Mischel, W. (1961). Delay of gratification, need for achievement, and acquiescence in another culture. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 62, 543-552. <https://doi.org/10.1037/h0039842>
- Mischel, W., & Gilligan, C. F. (1964). Delay of gratification, motivation for the prohibited gratification, and responses to temptation. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 69, 411-417. <https://doi.org/10.1037/h0048918>
- Mischel W, Shoda Y, Rodriguez ML (1989) Delay of gratification in children. *Science* 244: 933-938. <https://doi.org/10.1126/science.2658056>
- Mischel, W., Ayduk, O., Berman, M. G., Casey, B. J., Gotlib, I. H., Jonides, J., ... & Shoda, Y. (2011). 'Willpower' over the life span: decomposing self-regulation. *Social cognitive and affective neuroscience*, 6(2), 252-256. <https://doi.org/10.1093/scan/nsq081>
- Moilanen, K. L., Rasmussen, K. E., & Padilla-Walker, L. M. (2015). Bidirectional associations between self-regulation and parenting styles in early

- adolescence. *Journal of Research on Adolescence*, 25(2), 246-262.
<https://doi.org/10.1111/jora.12125>
- Motti-Stefanidi, F. (2015). Identity development in the context of the risk and resilience framework. *The Oxford handbook of identity development*, 472-489.
- Nelson, K., & Fivush, R. (2004). The emergence of autobiographical memory: a social cultural developmental theory. *Psychological review*, 111(2), 486. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.111.2.486>
- Nelson, L. J., Padilla-Walker, L. M., Christensen, K. J., Evans, C. A., & Carroll, J. S. (2011). Parenting in emerging adulthood: An examination of parenting clusters and correlates. *Journal of youth and adolescence*, 40(6), 730-743.
<https://doi.org/10.1007/s10964-010-9584-8>
- Odum, A. L. (2011). Delay discounting: trait variable?. *Behavioural processes*, 87(1), 1-9. <https://doi.org/10.1016/j.beproc.2011.02.007>
- Odum, A. L., & Baumann, A. A. L. (2010). Delay discounting: State and trait variable. In G. J. Madden & W. K. Bickel (Eds.), *Impulsivity: The behavioral and neurological science of discounting* (pp. 39-65). Washington, DC, US: American Psychological Association. doi: 10.1016/j.beproc.2011.02.007
- Patock-Peckham, J. A., & Morgan-Lopez, A. A. (2006). College drinking behaviors: Mediation links between parenting styles, impulse control, and alcohol-related outcomes. *Psychology of Addictive Behaviors*, 20(2), 117.
<https://doi.org/10.1037/0893-164X.20.2.117>
- Patock-Peckham, J. A., Walters, K. J., Mehek, L. E., Leeman, R. F., Ruof, A. K., & Filson Moses, J. (2019). The direct and indirect influences of parenting: the facets of time-perspective and impaired control along the alcohol-related problems pathway. *Substance use & misuse*, 54(1), 78-88.
doi: 10.1080/10826084.2018.1495739
- Patock-Peckham, J. A., King, K. M., Morgan-Lopez, A. A., Ulloa, E. C., & Filson Moses, J. M. (2011). Gender-specific mediational links between parenting styles, parental monitoring, impulsiveness, drinking control, and alcohol-related problems. *Journal of studies on alcohol and drugs*, 72(2), 247-258.
DOI:10.15288/jsad.2011.72.247
- Pervin, L. A., & John, O. P. (Eds.). (1999). *Handbook of personality: Theory and research*. Elsevier.

- Pesigan, I. J. A., & Cheung, S. F. (2020). SEM-based methods to form confidence intervals for indirect effect: still applicable given nonnormality, under certain conditions. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.571928>
- Phillips, T. M., & Pittman, J. F. (2007). Adolescent psychological well-being by identity style. *Journal of Adolescence*, 30(6), 1021-1034. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2007.03.002>
- Preacher, K. J., & Hayes, A. F. (2004). SPSS and SAS procedures for estimating indirect effects in simple mediation models. *Behavior research methods, instruments, & computers*, 36(4), 717-731. <https://doi.org/10.3758/BF03206553>
- Ragelienė, T. (2016). Links of adolescents identity development and relationship with peers: A systematic literature review. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 25(2), 97.
- Read, D., & Read, N. L. (2004). Time discounting over the lifespan. *Organizational behavior and human decision processes*, 94(1), 22-32. <https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2004.01.002>
- Reynolds, B., Ortengren, A., Richards, J. B., & de Wit, H. (2006). Dimensions of impulsive behavior: Personality and behavioral measures. *Personality and individual differences*, 40(2), 305-315. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.03.024>
- Reynolds, B., Patak, M., Shroff, P., Penfold, R. B., Melanko, S., & Duhig, A. M. (2007). Laboratory and self-report assessments of impulsive behavior in adolescent daily smokers and nonsmokers. *Experimental and clinical psychopharmacology*, 15(3), 264. <https://doi.org/10.1037/1064-1297.15.3.264>
- Rha, J. H. (2000). Delay of gratification in infancy: Effects of infants' temperament and parenting. *International Journal of Human Ecology*, 1(1), 59-77.
- Robinson, C. C., Mandelco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (2001). The parenting styles and dimensions questionnaire (PSDQ). *Handbook of family measurement techniques*, 3, 319-321.
- Romer, D., Duckworth, A. L., Sznitman, S., & Park, S. (2010). Can adolescents learn self-control? Delay of gratification in the development of control over risk taking. *Prevention science*, 11(3), 319-330. <https://doi.org/10.1007/s11121-010-0171-8>

- Sartor, C. E., & Youniss, J. (2002). The relationship between positive parental involvement and identity achievement during adolescence. *Adolescence*, 37, 221–234.
- Schultheiss, D. P., & Blustein, D. L. (1994). Contributions of family relationship factors to the identity formation process. *Journal of Counseling and Development*, 73, 159–166. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6676.1994.tb01729.x>
- Schwartz, S. J., Côté, J. E., & Arnett, J. J. (2005). Identity and agency in emerging adulthood: Two developmental routes in the individualization process. *Youth & Society*, 37(2), 201-229. <https://doi.org/10.1177/0044118X05275965>
- Schwartz, S. J., Beyers, W., Luyckx, K., Soenens, B., Zamboanga, B. L., Forthun, L. F., ... & Whitbourne, S. K. (2011). Examining the light and dark sides of emerging adults' identity: A study of identity status differences in positive and negative psychosocial functioning. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(7), 839-859. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9606-6>
- Schwartz, S. J., Donnellan, M. B., Ravert, R. D., Luyckx, K., & Zamboanga, B. L. (2012). Identity development, personality, and well-being in adolescence and emerging adulthood: Theory, research, and recent advances. *Handbook of Psychology*, Second Edition, 6. <https://doi.org/10.1002/9781118133880.hop206014>
- Shen, J. J., Cheah, C. S. L., & Yu, J. (2018). Asian American and European American emerging adults' perceived parenting styles and self-regulation ability. *Asian American Journal of Psychology*, 9(2), 140-148. <https://doi.org/10.1037/aap0000099>
- Shirai, T., Nakamura, T., & Katsuma, K. (2012). Time orientation and identity formation: Long-term longitudinal dynamics in emerging adulthood 1. *Japanese Psychological Research*, 54(3), 274-284. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5884.2012.00528.x>
- Shirai, T., Nakamura, T., & Katsuma, K. (2016). Identity development in relation to time beliefs in emerging adulthood: A long-term longitudinal study. *Identity*, 16(1), 45-58. <https://doi.org/10.1080/15283488.2015.1121817>
- Silverman, I. W. (2003). Gender differences in delay of gratification: A meta-analysis. *Sex roles*, 49(9-10), 451-463. <https://doi.org/10.1023/A:1025872421115>

- Singer, J. A., Blagov, P., Berry, M., & Oost, K. M. (2013). Self-defining memories, scripts, and the life story: Narrative identity in personality and psychotherapy. *Journal of personality*, 81(6), 569-582. <https://doi.org/10.1111/jopy.12005>
- Skhirtladze, N., Javakhishvili, N., Schwartz, S. J., Beyers, W., & Luyckx, K. (2016). Identity processes and statuses in post-Soviet Georgia: Exploration processes operate differently. *Journal of Adolescence*, 47, 197-209. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2015.08.006>
- Smits, I., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Luyckx, K., & Goossens, L. (2010). Why do adolescents gather information or stick to parental norms? Examining autonomous and controlled motives behind adolescents' identity style. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(11), 1343-1356. <https://doi.org/10.1007/s10964-009-9469-x>
- Soenens, B., Berzonsky, M. D., Dunkel, C. S., & Papini, D. R. (2011). The role of perceived parental dimensions and identification in late adolescents' identity processing styles. *Identity*, 11(3), 189-210. DOI10.1080/15283488.2011.594781
- Sznitman, G. A., Zimmermann, G., & Van Petegem, S. (2019). Further insight into adolescent personal identity statuses: Differences based on self-esteem, family climate, and family communication. *Journal of adolescence*, 71, 99-109. DOI:10.1016/j.adolescence.2019.01.003
- Tobin, R. M., & Graziano, W. G. (2010). Delay of gratification: A review of fifty years of regulation research. In R. H. Hoyle (Ed.), *Handbook of personality and self-regulation* (pp. 47–63). Malden, MA: WileyBlackwell.
- Trifan, T. A., Stattin, H., & Tilton-Weaver, L. (2014). Have authoritarian parenting practices and roles changed in the last 50 years?. *Journal of Marriage and Family*, 76(4), 744-761. <https://doi.org/10.1111/jomf.12124>
- Waters, T. E., & Fivush, R. (2015). Relations between narrative coherence, identity, and psychological well-being in emerging adulthood. *Journal of personality*, 83(4), 441-451. doi: 10.1111/jopy.12120
- Zacarés, J. J., & Iborra, A. (2015). Self and identity development during adolescence across cultures.

- Zelazo, P. D., & Carlson, S. M. (2012). Hot and cool executive function in childhood and adolescence: Development and plasticity. *Child Development Perspectives*, 6(4), 354-360. <https://doi.org/10.1111/j.1750-8606.2012.00246.x>
- Zimmermann, G., Lannegrand-Willems, L., Safont-Mottay, C., & Cannard, C. (2015). Testing new identity models and processes in French-speaking adolescents and emerging adults students. *Journal of youth and adolescence*, 44(1), 127-141. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-0005-7>

Παράρτημα

Αγαπητέ συμμετέχοντα/ αγαπητή συμμετέχουσα,

Η παρούσα έρευνα διενεργείται στα πλαίσια των υποχρεώσεών μου ως φοιτητής στο ΠΜΣ «Γνωστικής και Αναπτυξιακής Ψυχολογίας» του Τμήματος Ψυχολογίας του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, υπό την εποπτεία της Αναπληρώτριας Καθηγήτριας Αναπτυξιακής Ψυχολογίας κυρίας Σμαράγδας Καζή. Σκοπός της είναι η διερεύνηση των κοινωνικών χαρακτηριστικών των αναδυόμενων ενηλίκων (18-25).

Ακολουθεί μία σειρά ερωτηματολογίων. Παρακαλούμε να απαντήσετε σε ΟΛΕΣ τις ερωτήσεις όσο πιο αυθόρμητα και ειλικρινά μπορείτε. Έχετε την δυνατότητα να αποχωρήσετε από την διαδικασία συμπλήρωσης οποιαδήποτε στιγμή. Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα και η συμπλήρωσή τους εθελοντική. Τα στοιχεία που μας δίνετε είναι απόρρητα και εμπιστευτικά και θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους σκοπούς της έρευνας. Ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή και για το χρόνο σας !

Γεώργιος Παναγιώτης Τομπούλογλου

Α1. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΝΑΒΟΛΗΣ ΤΗΣ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗΣ

Επιλέξτε την απάντηση που σας αντιπροσωπεύει περισσότερο.

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε συμφωνώ/Ούτε διαφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1. Μπορώ να αντισταθώ στο πρόχειρο φαγητό όταν το θελήσω.	1	2	3	4	5
2. Είμαι ικανός να ελέγξω τις σωματικές μου επιθυμίες.	1	2	3	4	5
3. Μισώ να κάνω κάτι εναλλάξ με άλλους ανθρώπους.	1	2	3	4	5
4. Όταν έχω την δυνατότητα, προσπαθώ να αποταμιεύω κάποια χρήματα σε	1	2	3	4	5

περίπτωση που προκύψει κάποια
έκτακτη ανάγκη.

5. Δούλεψα σκληρά στο σχολείο για να βελτιώσω τον εαυτό μου σαν άτομο.	1	2	3	4	5
6. Θα μου ήταν πολύ δύσκολο να μείνω αφοσιωμένος σε μια ειδική, υγιεινή διατροφή.	1	2	3	4	5
7. Μου αρέσει να γνωρίζω κάποιον καλύτερα πριν να αποκτήσω μια σωματική σχέση.	1	2	3	4	5
8. Συνήθως προσπαθώ να καταλάβω πως οι πράξεις μου επηρεάζουν τους άλλους.	1	2	3	4	5
9. Μου είναι δύσκολο να αντισταθώ να αγοράσω πράγματα που δεν μπορώ να αντέξω οικονομικά.	1	2	3	4	5
10. Προσπάθησα να δουλέψω σκληρά στο σχολείο ώστε να έχω ένα καλύτερο μέλλον.	1	2	3	4	5
11. Αν το αγαπημένο μου φαγητό ήταν μπροστά μου, θα μου ήταν δύσκολο να περιμένω για να το φάω.	1	2	3	4	5
12. Η συνήθειά μου να εστιάζω σε ό,τι με κάνει να νοιώθω ευχάριστα, μου έχει κοστίσει μακροπρόθεσμα.	1	2	3	4	5
13. Πιστεύω ότι το να βοηθάει ο ένας τον άλλον ωφελεί την κοινωνία.	1	2	3	4	5
14. Προσπαθώ να ξοδεύω τα χρήματά μου σοφά.	1	2	3	4	5
15. Στο σχολείο προσπαθούσα να ακολουθώ τον εύκολο δρόμο.	1	2	3	4	5
16. Μου είναι εύκολο να αντισταθώ σε γλυκίσματα και σε σνακ.	1	2	3	4	5
17. Έχω παρατήσει την σωματική απόλαυση ή την άνεση για να πετύχω τους στόχους μου.	1	2	3	4	5

18. Προσπαθώ να καταλάβω πως οι ενέργειές μου επηρεάζουν τους άλλους μακροπρόθεσμα.	1	2	3	4	5
19. Δεν είμαι αξιόπιστος με τα χρήματα.	1	2	3	4	5
20. Είμαι ικανός να εργαστώ σκληρά για να προοδεύσω στην ζωή.	1	2	3	4	5
21. Μερικές φορές τρώω μέχρι να ανακατευτώ.	1	2	3	4	5
22. Προτιμώ να ανακαλύπτω την σωματική πλευρά των ρομαντικών σχέσεων άμεσα.	1	2	3	4	5
23. Δεν αντιλαμβάνομαι πως η συμπεριφορά μου επηρεάζει τους άλλους.	1	2	3	4	5
24. Όταν κάποιος μου δίνει λεφτά προτιμώ να τα ξοδεύω άμεσα.	1	2	3	4	5
25. Δεν μπορώ να δώσω κίνητρο στον εαυτό μου για την επίτευξη μακροπρόθεσμων στόχων.	1	2	3	4	5
26. Πάντα προσπαθούσα να τρώω υγιεινά γιατί αποδίδει μακροπρόθεσμα.	1	2	3	4	5
27. Όταν βρίσκομαι αντιμέτωπος με μια σωματικά απαιτητική δουλειά, πάντα προσπαθώ να την αναβάλλω.	1	2	3	4	5
28. Αξιολογώ τις ανάγκες των άλλων ανθρώπων γύρω μου.	1	2	3	4	5
29. Διαχειρίζομαι καλά τα χρήματά μου	1	2	3	4	5
30. Πάντα ένοιωθα ότι η σκληρή δουλειά μου θα αποδώσει στο τέλος.	1	2	3	4	5
31. Ακόμη και αν πεινάω, μπορώ να περιμένω μέχρι να φτάσει η ώρα του φαγητού μέχρι να φάω κάτι.	1	2	3	4	5
32. Έχω πει ψέματα ή έχω βρει δικαιολογίες με σκοπό να κάνω κάτι πιο ευχάριστο.	1	2	3	4	5
33. Δεν υπάρχει λόγος να σκέφτομαι πως οι αποφάσεις μου επηρεάζουν τους άλλους ανθρώπους.	1	2	3	4	5

34. Απολαμβάνω να ξοδεύω χρήματα την στιγμή που τα παίρνω.	1	2	3	4	5
35. Προτιμώ να ακολουθώ τον εύκολο δρόμο στην ζωή αντί να προοδεύω.	1	2	3	4	5

(Hoerger, M., Quirk, S. W., & Weed, N. C. (2011). Development and validation of the Delaying Gratification Inventory. *Psychological assessment*, 23(3), 725. * Το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε στην Ελληνική Γλώσσα από τον ερευνητή της παρούσας έρευνας)

A2. ΚΛΙΜΑΚΑ ΔΙΑΣΤΑΣΕΩΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Επιλέξτε την απάντηση που σας αντιπροσωπεύει περισσότερο.

	Διαφωνώ απόλυτα	Διαφωνώ	Ούτε διαφωνώ/Ούτε συμφωνώ	Συμφωνώ	Συμφωνώ απόλυτα
1. Έχω αποφασίσει για την κατεύθυνση που θα ακολουθήσω στη ζωή μου	1	2	3	4	5
2. Έχω σχέδια σχετικά με το τι θα κάνω στο μέλλον	1	2	3	4	5
3. Ξέρω ποια κατεύθυνση θα ακολουθήσω στη ζωή μου	1	2	3	4	5
4. Έχω μια εικόνα για το τι θα κάνω στο μέλλον	1	2	3	4	5
5. Έχω κάνει μια επιλογή σχετικά με το τι θα κάνω στη ζωή μου	1	2	3	4	5
6. Σκέφτομαι έντονα αναφορικά τις διαφορετικές κατευθύνσεις που μπορώ να ακολουθήσω στη ζωή μου	1	2	3	4	5
7. Σκέφτομαι διάφορα πράγματα που θα μπορούσα να κάνω στο μέλλον	1	2	3	4	5
8. Σκέφτομαι/αναλογίζομαι διάφορους τρόπους ζωής που μπορεί να μου ταιριάζουν	1	2	3	4	5
9. Σκέφτομαι διάφορους στόχους που μπορεί να ακολουθήσω/προσπαθήσω	1	2	3	4	5

10. Σκέφτομαι διάφορους τρόπους ζωής που μπορεί να είναι καλοί για ‘μένα	1	2	3	4	5
11. Αμφιβάλλω/δεν είμαι βέβαιος σχετικά με το τι θέλω πραγματικά να πετύχω στη ζωή μου	1	2	3	4	5
12. Ανησυχώ για το τι θέλω να κάνω με το μέλλον μου	1	2	3	4	5
13. Συνεχίζω να αναζητώ την κατεύθυνση που θέλω να πάρω στη ζωή μου	1	2	3	4	5
14. Συνεχώς αναρωτιέμαι ποια κατεύθυνση πρέπει να πάρει η ζωή μου	1	2	3	4	5
15. Μου είναι δύσκολο να σταματήσω να σκέφτομαι την κατεύθυνση που θέλω να ακολουθήσω στη ζωή μου	1	2	3	4	5
16. Τα σχέδιά μου για το μέλλον ταιριάζουν με τα αληθινά μου ενδιαφέροντα και τις αξίες μου	1	2	3	4	5
17. Τα σχέδιά μου για το μέλλον μου δίνουν αυτοπεποίθηση	1	2	3	4	5
18. Εξαιτίας των μελλοντικών μου σχεδίων, αισθάνομαι σίγουρος/-η για τον εαυτό μου	1	2	3	4	5
19. (δι)Αισθάνομαι ότι η κατεύθυνση που θέλω να πάρω στη ζωή μου θα μου ταιριάζει πραγματικά	1	2	3	4	5
20. Είμαι σίγουρος/-η ότι τα σχέδιά μου για το μέλλον είναι τα σωστά για εμένα	1	2	3	4	5
21. Σκέφτομαι/αναλογίζομαι για τα μελλοντικά σχέδια που έχω ήδη πάρει	1	2	3	4	5
22. Μιλάω με άλλους ανθρώπους σχετικά με τα σχέδιά μου για το μέλλον	1	2	3	4	5
23. Σκέφτομαι/αναρωτιέμαι εάν οι στόχοι που έχω ήδη για τη ζωή μου, μού ταιριάζουν	1	2	3	4	5
24. Προσπαθώ να βρω τι σκέφτονται οι άλλοι σχετικά με τη συγκεκριμένη	1	2	3	4	5

κατεύθυνση που αποφάσισα να πάρω στη
ζωή μου

25. Σκέφτομαι/αναρωτιέμαι εάν τα μελλοντικά μου σχέδια ταιριάζουν με αυτό που πραγματικά θέλω	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

(Mastrotheodoros, S., & Motti-Stefanidi, F. (2017). Dimensions of Identity Development Scale (DIDS): A test of longitudinal measurement invariance in Greek adolescents. *European Journal of Developmental Psychology*, 14(5), 605-617.)

A3. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΠΙΓΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Όλοι έχουν αναμνήσεις σχετικά με τις εμπειρίες που βίωσαν κατά την διάρκεια της ζωής τους. Κάποιες φορές αυτές οι αναμνήσεις μπορεί να χρησιμοποιηθούν για την δημιουργία ιστοριών σχετικών με την ζωή μας. Οι ακόλουθες δηλώσεις αναφέρονται στο πως πιθανώς χρησιμοποιείτε τις αναμνήσεις σας για να κατανοήσετε τι είδους άτομο υπήρξατε, τι άτομο είστε και τι άτομο αναμένετε ότι θα γίνετε. Μπορείτε να απαντήσετε στις δηλώσεις σε μια κλίμακα από το 0 (διαφωνώ απόλυτα) έως το 10 (συμφωνώ απόλυτα), με το υψηλότερο σκορ να υποδηλώνει πιο ισχυρή συμφωνία. Παρακαλείσθε να απαντήσετε τις ερωτήσεις γενικευμένα και σχετικά με το πώς χρησιμοποιείτε γενικά τις προσωπικές αναμνήσεις, αντί να προσπαθείτε να τις συσχετίσετε με συγκεκριμένες περιστάσεις ή εμπειρίες.

(Σημειώστε τον αντίστοιχο αριθμό από 0-10)

1. Οι αναμνήσεις μου είναι σαν ιστορίες που με βοηθούν να κατανοήσω την ταυτότητά μου. _____
2. Χρησιμοποιώ τις ιστορίες σχετικά με την ζωή μου για να καταλάβω τι είδους άτομο είμαι. _____
3. Οι εμπειρίες του παρελθόντος μου δημιουργούν την ιστορία του ποιος είμαι. _____
4. Η αίσθηση του εαυτού μου είναι ενσωματωμένη στις αναμνήσεις της ζωής μου. _____
5. Όταν σκέφτομαι την ζωή μου, μπορώ να παρατηρήσω πως υπάρχει μια ιστορία που μου λέει ποιος είμαι. _____
6. Μπορώ να βάλω τα γεγονότα της ζωής μου σε χρονολογική σειρά με την οποία συνέβησαν. _____
7. Είναι εύκολο για μένα να γνωρίζω την χρονολογική σειρά των γεγονότων της ζωής μου. _____
8. Όταν αναπολώ τις εμπειρίες τις οποίες είχα, γνωρίζω τότε συνέβησαν στην ζωή μου. _____
9. Έχω καλή αντίληψη της σειράς με την οποία συνέβησαν τα γεγονότα και οι εμπειρίες στην ζωή μου. _____

10. Όταν σκέφτομαι τις εμπειρίες του παρελθόντος μου, μου είναι εύκολο να θυμηθώ τι συνέβη πριν και μετά από αυτές. _____
11. Αντιλαμβάνομαι πως ξεδιπλώθηκε η ιστορία της ζωής μου. _____
12. Αντιλαμβάνομαι πως οι εμπειρίες της ζωής μου συνδέονται η μία με την άλλη. _____
13. Πράγματα τα οποία συνέβησαν κατά την πορεία της ζωής μου συνδέονται με νόημα μεταξύ τους. _____
14. Αντιλαμβάνομαι πως συσχετίζονται τα γεγονότα της ζωής μου. _____
15. Μπορώ να αντιληφθώ πως συνέβησαν οι εμπειρίες της ζωής μου, με το ένα γεγονός να οδηγεί στο άλλο. _____
16. Όταν σκέφτομαι ή μιλάω για εμπειρίες του παρελθόντος μου μπορώ να δω μοτίβα σχετικά με το τι άτομο είμαι. _____
17. Μπορώ να αντιληφθώ κοινά μοτίβα του ποιος είμαι σε όλη την έκταση των αναμνήσεων της ζωής μου. _____
18. Παρατηρώ μοτίβα στις προσωπικές αναμνήσεις της ζωής μου που σχετίζονται με το είδος του ατόμου που είμαι. _____
19. Όταν ανακαλώ γεγονότα και εμπειρίες κατά την διάρκεια της ζωής μου, μπορώ να δω σταθερά μοτίβα του τρόπου με τον οποίο σκέφτομαι, αισθάνομαι και δράω. _____
20. Υπάρχουν ξεκάθαρα μοτίβα σχετικά με το ποιος είμαι, που μπορούν να βρεθούν στις προσωπικές μου αναμνήσεις. _____

(Hallford, D. J., & Mellor, D. (2017). Development and validation of the Awareness of Narrative Identity Questionnaire (ANIQ). *Assessment*, 24(3), 399-413. * Το ερωτηματολόγιο μεταφράστηκε στην Ελληνική Γλώσσα από τον ερευνητή της παρούσας έρευνας)

Α4. ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΓΟΝΙΚΗΣ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑΣ

Σκέψου τα παιδικά σου χρόνια και την σχέση που είχες με τους γονείς σου. Διάβασε με προσοχή τις προτάσεις που ακολουθούν και κύκλωσε τον αριθμό που δείχνει πόσο συχνά **ο πατέρας σου και η μητέρα σου** εκδήλωναν τις παρακάτω συμπεριφορές στην σχέση τους μαζί σου. Απάντησε ξεχωριστά για κάθε γονέα.

ΠΑΤΕΡΑΣ

ΜΗΤΕΡΑ

Ο πατέρας μου/η μητέρα μου...	Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Πολύ συχνά	Πάντα	Ποτέ	Σπάνια	Μερικές φορές	Πολύ συχνά	Πάντα
1.με παρότρυνε να συζητώ μαζί του τα προβλήματά μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.χρησιμοποιούσε περισσότερο την τιμωρία παρά τον διάλογο για να με βοηθήσει να βελτιώσω την συμπεριφορά μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3.ήξερε τα ονόματα των φίλων μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.πίστευε ότι ήταν δύσκολο να με μάθει να πειθαρχώ	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5.με επαινούσε όταν ήμουν καλό και υπάκουο παιδί	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. με χαστούκιζε όταν δεν ήμουν υπάκουος/η	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7.έπαιζε μαζί μου και μου έκανε αστεία	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.δεν μου ασκούσε κριτική όταν δεν συμπεριφερόμουν σύμφωνα με τις επιθυμίες του	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
9.έδειχνε σε μένα κατανόηση όταν ήμουν αναστατωμένος/η	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
10.με τιμωρούσε απαγορεύοντάς μου να κάνω κάτι που μου άρεσε χωρίς να μου δίνει εξηγήσεις	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
11.με κακομάθαινε	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
12.με καταλάβαινε και με παρηγορούσε όταν ένοιωθα στενοχωρημένος/η	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
13.με μάλωνε και μου φώναζε όταν φερόμουν άσχημα	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
14.ήταν πολύ φιλικός μαζί μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
15.με άφηνε να ενοχλώ άλλους ανθρώπους	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
16.με ενημέρωνε τι προσδοκούσε από εμένα κάθε φορά που ξεκινούσα μια δραστηριότητα	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
17.έκανε συστάσεις σε μένα για να βελτιωθεί η συμπεριφορά μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
18.ήταν πολύ υπομονετικός μαζί μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
19.με μάλωνε όταν δεν ήμουν υπάκουος/η	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
20.περισσότερο με απειλούσε με τιμωρία παρά με τιμωρούσε	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
21.ανταποκρινόταν στα συναισθήματά μου ή στις ανάγκες	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

μου

22.επέτρεπε σε μένα να πω την γνώμη μου για τους κανόνες που υπήρχαν μέσα στην οικογένεια	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
23.τσακωνόταν μαζί μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
24.μου φαινόταν ότι θεωρούσε τον εαυτό του καλό πατέρα	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
25.εξηγούσε σε μένα τους λόγους για τους οποίους έπρεπε να τηρούνται οι κανόνες στην οικογένεια	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
26.ενδιαφερόταν κυρίως για τα δικά του συναισθήματα και όχι τα δικά μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
27.έλεγε σε μένα ότι εκτιμούσε και αναγνώριζε τις προσπάθειές μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
28.με τιμωρούσε στέλνοντάς με στο δωμάτιό μου χωρίς να μου δώσει εξηγήσεις	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
29.με παρότρυνε να συζητώ μαζί του για τις συνέπειες των πράξεών μου για να με βοηθήσει να κατανοήσω καλύτερα την συμπεριφορά μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
30.φοβόταν ότι θα πάψω να τον αγαπώ αν εφαρμόζε αυστηρά μέτρα για να με πειθαρχήσει	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
31.λάμβανε υπόψη του τι θέλω, πριν μου ζητήσει να κάνω κάτι	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
32.ξεσπούσε τον θυμό του πάνω μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
33.γνώριζε ό,τι μου συνέβαινε στο σχολείο	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
34.έλεγε σε μένα με ποιο τρόπο θα με τιμωρούσε, αλλά δεν εφαρμόζε την τιμωρία	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
35.εκδήλωνε την αγάπη του για μένα με αγκαλιές, φιλία και τρυφερότητα	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
36.δεν έδινε σημασία στην κακή συμπεριφορά μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
37.χρησιμοποιούσε την πειθαρχία ως μέσο τιμωρίας	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
38.κάθε φορά που συμπεριφερόμουν άσχημα προσπαθούσε να με πειθαρχήσει	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
39.ζητούσε συγγνώμη από εμένα όταν καταλάβαινε ότι η συμπεριφορά του απέναντί μου ήταν λανθασμένη	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
40.έλεγε σε μένα τι να κάνω	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
41.υπέκυπτε στις επιθυμίες μου όταν επέμενα έντονα σε αυτές	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

42.με βοηθούσε να καταλάβω τις συνέπειες μιας κακής πράξης μου μέσα από διάλογο και συζήτηση	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
43.με σκαμπίλιζε όταν δεν συμπεριφερόμουν σωστά	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
44.διαφωνούσε μαζί μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
45.μου επέτρεπε να διακόπτω τους άλλους	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
46.έδειχνε σε μένα τρυφερότητα	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
47.όταν έβλεπε παιδιά να τσακώνονται, πρώτα τα χώριζε και τα μάλωνε και μετά ζητούσε να μάθει τι ακριβώς είχε συμβεί	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
48.ζητούσε από εμένα να εκφράζω ελεύθερα την γνώμη μου ακόμα και όταν διαφωνούσε μαζί μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
49.με καλόπιανε με επαίνους και δώρα για να με συνετίσει	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
50.με μάλωνε όταν τον απογοήτευα με την συμπεριφορά μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
51.σεβόταν τις απόψεις μου και με παρότρυνε να τις εκφράζω	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
52.μου έβαζε αυστηρά όρια	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
53.έλεγε σε μένα πως ένοιωθε, όταν συμπεριφερόμουν καλά συμπεριφερόμουν άσχημα	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
54.χρησιμοποιούσε απειλές για να με τιμωρήσει, χωρίς να μου δίν Εξηγήσεις	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
55.λάμβανε υπόψη του τις επιθυμίες μου όταν έκανε οικογενειακά σχέδια	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
56.όταν ζητούσα να μάθω τον λόγο για τον οποίο έπρεπε να υπακούσω σε κάτι, μου απαντούσε ως εξής:<<Γιατί είμαι ο πατέρας σου και στο ζητάω>>	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
57.φαινόταν ότι δεν ήταν σίγουρος για το πως θα με βοηθούσε να συμπεριφέρομαι καλύτερα	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
58.συζητούσε με μένα για τις συνέπειες των πράξεών μου	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
59.είχε πολλές απαιτήσεις από εμένα	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
60.μπορούσε να διοχετεύσει την αρνητική συμπεριφορά μου σε θετικές δραστηριότητες	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
61.με έδερνε όταν δεν υπάκουα	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
62.έλεγε σε μένα πόσο σημαντικό ήταν να ακολουθώ τους κανόνες της οικογένειας	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

(Αντωνοπούλου & Τσίτσας, 2011· Μαριδάκη-Κασσωτάκη, 2009 · Μάγγα Σ., 2014. Οι αντιλήψεις των εφήβων για τις σχέσεις τους με τους γονείς και ο ρόλος τους στην ικανότητα προσαρμογής στο κοινωνικό περιβάλλον. <http://estia.hua.gr/file/lib/default/data/16454/theFile>)

A5. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

1. **Φύλο:** Αγόρι ☐ Κορίτσι ☐
2. **Ηλικία:**
3. **Τόπος Καταγωγής:** Πόλη ☐ Χωριό ☐ Κωμόπολη ☐
4. **Αριθμός αδελφών στην οικογένεια:** Κανένα ☐ Ένα ☐ Δύο ☐ Περισσότερα ☐
5. **Μορφωτικό Επίπεδο Πατέρα:** Δημοτικό ☐ Γυμνάσιο ☐ Λύκειο ☐ Τεχνική Σχολή ☐
ΑΕΙ/ΤΕΙ ☐ Μεταπτυχιακό Δίπλωμα ☐ Διδακτορικό Δίπλωμα ☐
6. **Μορφωτικό Επίπεδο Μητέρας:** Δημοτικό ☐ Γυμνάσιο ☐ Λύκειο ☐ Τεχνική Σχολή ☐
ΑΕΙ/ΤΕΙ ☐ Μεταπτυχιακό Δίπλωμα ☐ Διδακτορικό Δίπλωμα ☐
7. **Οικογενειακό Εισόδημα:** Χαμηλό ☐ Μέτριο ☐ Υψηλό ☐ ΔΓ/ΔΑ ☐